dost

TÜRK SANATINDA YENİNİN GÜZELİN DEĞERLİNİN DOSTU

Yeni Dizi ★ Sayı : 14 ★ Cilt : 9 ★ Mayıs 1962 ★ 1,5 Lira

Niçin Sanat Bakanlığı?

Geçen sayımızda Millî Eğitim Bakanlığından ayrı bir Sanat Bakanlığı'nın gereği üzerinde durmuş; Millî Eğitim Bakanlığı'nın öğretimle ilgili örgütleriyle kalması, sanat ve kültür örgütlerinin ise bir Sanat Bakanlığı içinde toplanması zorunluğunu öne sürmüştük.

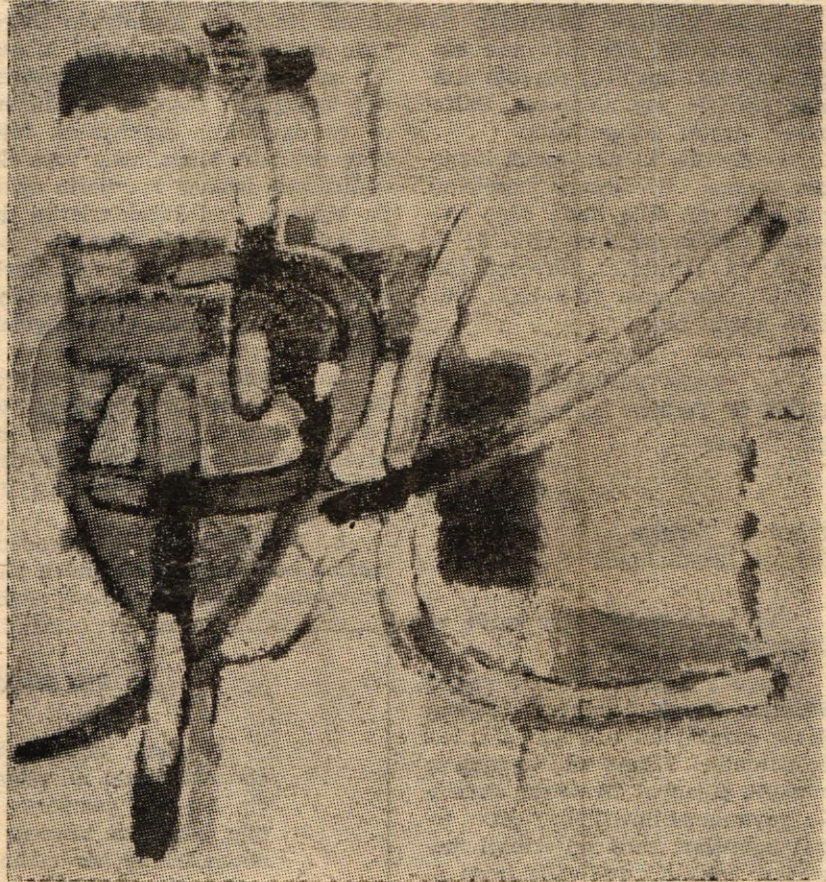
Son ay içinde göze çarpan, ya da gözden kaçan birkaç olay, böyle bir Bakanlığın gerekçesi için kanıt yerine geçecektir.

Önce, «Yılanların Öcü» romanının filme alınması ve tiyatroda oynatılması konularında kopan gürültüleri, filmin oynatılışı sırasında çıkan yakışıksız olayları gözümüzün önüne getirelim. Millî Eğitim Bakanlığı'nın, yıpranmış Talim ve Terbiye Dairesi bu konuda olumsuz bir rol oynamış; Bakanlığın yetersizliği ve geri eğilimleri üzerinde aydınların inancı biraz daha kesinleşmiştir. Daha ileri görüşlü, sanattan anlıyan, ögeleri bilim ve sanat adamlarından olacak bir Sanat Bakanlığı'nın böyle görevleri üzerine alacak kurulları, sanat konularında daha kesin, sağlam kararlara varabilecektir. Mürekkep şişeleriyle, taşlarla aydın bir yazarın üzerine saldıran yobaz takımının arkasında Talim ve Terbiye'nin ağırbaşlı, bilgin üyeleri her halde büyük bir utanç içinde ter dökmüş olmalıdırlar. Film Sansür Komitesinde bulunan Millî Eğitim Bakanlığı üyesinin de olayların bu yöne akmasından üzüntü duymuş olması gerekir.

Yine Millî Eğitim Bakanlığı'nın bu ünlü kurulu, Bakanlıkça bir öğretmene çevirtilmiş olan Lorca'nın bir oyununu sansüre kalkmaları, öte yandan Tercüme Bürosu'nun sansüre karşı direnmesi de (Arka sayfada) Millî Eğitim Bakanlığı'nın sanat işlerini üzerinden atması, bu gibi işleri bir Sanat Bakanlığı'na bırakması için yeter nedenlerden biridir. Sanat Bakanlığı'na geçecek olan Tercüme Bürosu, böyle anlamsız ve gülünç durumlarla karşı karşıya kalmıyacaktır hiç değilse..

Ya son günler içinde Gazi Eğitim Enstitüsü'nde olana ne buyurlur? Gericilerin kışkırttığı öğrenciler, sanattan anlamadığı anlaşılan müdüre etki yaparak, modern anlayışta yapılmış bir tabloyu indirtmişlerdir. Böyle bir durumda Bakanlık, köhnemiş, sanatla hiçbir zaman ilgisi bulunmamış örgütlerini, kişilerini ileriye sürse müdürün ve gerici öğrencilerin haklı çıkmaları işten bile değildir. Başka ülkelerde sanat ve fikir büyük bir özgürlük içinde gelişirken bizde ortaçağa yaraşacak taasup davranışlarının hortlaması uluslararası çapta

(Devamı 26. sayfada)

Yukarıda duvardan alaaşağı edilen resim, aşağıda Adnan Turani'nin dedikleri :

«BENİM ESERİM, MODERN SANATIN SOYUT BİR RESMİDİR. BU ANLAYIŞTAKİ RESİM SANATINI NAZİ ALMANYASI, FAŞİST REJİMLİ MEMLEKETLER VE PEYK MEMLEKETLER KAT'İ OLARAK REDDETMİŞLERDİR. BU GERİCİLER BENİM ESERİME GÖSTERDİKLERİ TEPKİ İLE HANGİ ANLAYIŞTA VE HANGİ TARAFTA OLDUKLARINI GÖSTERMİŞLERDİR.»

Neden Bir Sanat Bakanlığı

İbret Verici Bir Vesika

T. C.
MİLLÎ EĞİTİM BAKANLIĞI
Talim ve Terbiye Dairesi
Sayı : 677. 2/586

Tercüme Bürosu
Başkanlığına,

İlgi: 14 Aralık 1961 tarih ve 142 sayılı yazınız :

Tahsin Saraç'ın Lorca'dan dilimize çevirdiği «Yerma» adlı eserin aşağıdaki hususlar dikkate alınmak şartiyle yayımlanması, Dairemizce, uygun görülmüştür.

1) Eserde, a) dinî temel inançları sarsıcı, b) cinsel meseleleri çok açık bir dille ifade eden ibarelere rastlanmaktadır (Bk. 5., 6., 9., 10., 32. sahifeler). Bu çeşit ibarelerin çıkarılması veya tadil edilmesi uygun olur.

İmza
Kadri Yörükoğlu
Talim ve Terbiye Dairesi Başkanı
Ek : 1 eser

20 Mart 1962

Talim ve Terbiye
Dairesi Başkanlığına

İlgi : 19 Şubat 1962 tarih ve 677.2/586 sayılı yazınız.

Çağdaş İspanyol tiyatro yazarı Federico Garcia Lorca'nın Tahsin Saraç tarafından dilimize çevrilen üç perdelik Yerma adlı oyununun modern İspanyol tiyatrosu serisinde yayımlanabilmesinin «dinî temel inanışları sarsıcı», «cinsel meseleleri çok açık bir dille ifade eden» ibarelerin çıkarılması veya tadil edilmesi şartıyla mümkün olacağı hususundaki Daireniz mütaâsı, Tercüme Bürosu umumî heyetince görüşülmüş ve neticede, bahis konusu yazınıza cevap olmak üzere, şu noktaların belirtilmesine oybirliğiyle karar verilmiştir:

1. Tercüme Bürosu, her ne şekilde olursa olsun, çağdaş dünya edebiyatına mal olmuş büyük bir şahsiyetin eserini sansür yetkisini hiçbir zaman kendisinde göremez. Büro üyelerinin sanat ve edebiyat anlayışı böyle bir davranışa elverişli nitelikte değildir. Bu çeşitten yasakları bugün sadece Vatican koyuyor. Kaldı ki, işaretlenen ibarelerin din konusunda temel inanışları sarsacak veya cinsel problemleri bayağılığa kaçacak bir düşünce ve davranışla açıklıyacak nitelikte değildir. Çıkarılması veya değiştirilmesi istenen ibarelerin oyunda kişilerin özel karakterlerini daha belirli bir şekilde işlemek çabasından doğduğu; bâtıl inanışlarla savaşan böylesi bir oyunun bütünü kişilerin mizaçlarına göre söylenebileceği de bir gerçektir.

2. Dilimize çevrilmesi evvelce Bakanlık makamının onamına sunulan eserler arasında bulunan bu piyesin nasıl yazılmışsa öyle çevrilmesi, eksiksiz yayımlanması uygun olur.

3. Buyüne kadar dünya edebiyatının belli başlı eserlerinden yüzlercesinin seçimi, çevrilmesi, eksiksiz yayımı işleriyle kendi uzmanlık alanlarında «hasbî» bir şekilde çalışmış olan Büro üyelerinin din, dil, dünya meselelerinde bu memleketin aydınları olarak gerektiği kadar duygulu bulunduklarını bu münasebetle bir kere daha belirtmek isteriz.

Tercüme Bürosu adına saygı ile arzolunur.

Tercüme Bürosu Başkanı
(Ord. Prof. Suut Kemal Yetkin.)

dost

TÜRK SANATINDA
YENİNİN GÜZELİN
DEĞERLİNİN DOSTU

Ayda Bir Çıkar

Sahibi : *Salim ŞENGİL*

Yeni dizi
Sayı : 14 - Cilt. 9 - Mayıs 1962

Yazı İşleri Sorumlusu :
N. ŞENGİL
İdare yeri : Rüzgârlı S. Ove han. Da. 4 - *ANKARA*
Tel : 11 98 29

Abonesi :
Yıllık 18 TL. — 6 Aylık 10 TL.
Dış ülkeler için bir mislidir.
Öğretmen ve öğrencilere % 20 İndirme yapılı.

İlân şartları : Santimi 12 lira
Arka kapak 2 renkli 1.500 TL.
» » 1 » 1.250 TL.
İç » 1 » 1.000 TL.
Sürekli olarak 6 sayı verenlere % 10, 12 sayı verenlere ise % 20 indirim yapılır.

Basıldığı yer :
Yeni Matbaa — Ankara

ABONELERİMİZİN DİKKATİNE :

Gereksiz yazışmaların önünü almak gayesiyle abonelerimizin adreslerinin üstüne iki sayı (Örneğin 1 — 12) yazıyoruz. Bunun biri abonenin başladığı, öbürü de biteceği sayıyı gösteriyor. Buna göre abonelerimiz her çıkan sayımızı eline aldıkça abonesinin hangi sayıda biteceğini görerek daha önceden uzatma işlemlerini yaptırmalarını kolaylaştıracaktır. Bunu yaptırmayanların aboneleri bitince — ayrıca hatırlatılmadan — dergileri kesilecektir. Şimdiden özür dileyerek bildiririz.

Rauf MUTLUAY

BENDE YAŞIYANLAR: 3

Yusuf

(Kuyucaklı)

Yusuf'un Anadoluluğu, kısacık adının sadeliğinden başlar. Ahmet Celâl (Yaban), Ahmet Cemil - Hüseyin Nazmi (Mai ve Siyah), Hakkı Celis (Kiralık Konak), Ahmet Kerim (Hüküm Gecesi), Ömer Behiç (Kırık Hayatlar), Süleyman Nüzhet (Nesl-i Âhir),... gibi imza olmaya hazır çift isimli İstanbul kartvizitlerinin karşısına ancak köyünün adıyla karşı çıkabilir. Tanzimat alafrangalığının soyadı kanununa kadar sürecek olan zevki bu: Son yüzyılın edebiyatına bakınız; hiçbir ün, tek kelimeli değildir. (Bu alışkanlıkla Yakup Kadri, köylü adlarını bile ikilemeye götürür. Şeyh Yusuf, Bekir Çavuş, Salih Ağa derken emirerinin de adını çoğaltmadan edemez: Mehmet Ali).

Yusuf'un Kuyucaklı'lığı ise yalnız kitabın kapağındadır. Romanın içinde Yusuf'la hiç kaynaşmıyacak -bir ağalık, nüfuz ve eşraf kuvvetini temsil edecek şekilde - herkesin tanıdığı belirtici bir sıfat haline gelmiyecektir. Bir an, Kaymakam Selâhattin Bey'in zeytinliğini yönettiği zaman, ırgatların ağzında Yusuf Ağa olacak; tahsildarlığında sırtını bir zenginliğe dayamadığı için en çok Yusuf Efendi diye anılacaktır.

Romanın ilk sayfasında —1903— Yusuf dokuz yaşındadır. Büyümesi, gençliği ve serüveni, hesabı görülmüş bir imparatorluk dönemine rasladığı için toplumsal gözlem ve yargılarında yazarına hürlük, rahatlık sağlar. Kendi günü içinde söylenemiyen düşüncelere anlatım hakkı bulmak için olayı başka zamanlara kaydırmak, sık sık başvurulan bir yoldur. (Kemal Tahir'in Esir Şehrin Mahpusu Kâmil Bey'i hep böyle iki zamanlı olarak okumuşumdur.) Sabahattin Âli, çocukluğunun çevresi Edremit'i canlandırırken, Cumhuriyetten sonra da değişmemiş olan toplumsal sorunlar üzerinde düşündüklerini söylemek fırsatını bulacağını düşünmüştür. Aslında bunlar pek önemli şeyler değildir; hatta aynı konularda daha açık ve güçlüleri daha önce —Cumhuriyetin bir ihtilâl özelliği taşıdığı yıllarda— söylenmiştir bile. Örnek diye, gününün moda inançlarına kolayca uyuvermekle eserler veren Faruk Nafiz Çamlıbel'i alabilirim. Halkçılığa yöneldiğimiz günlerde Canavar (1924—1925), Türk tarihi araştırmaları sırasında Akın (1932), Onuncu yıldönümünde Atatürk'e övgü: Kahraman (1933)... Bundan sonra, hükûmetin halktan koptuğu yıllarda da okul temsilleri: Bir demette Beş Çiçek, Numaralar, Dersler.. falan filân. İşte bu Faruk Nafiz, Canavar'da Ahmet'e neler söyletiyordu:

«Maksadım hürmet etmek bir ağanın oğluna,
Çünkü köyler vakıftır hep eşrafın yoluna.»
..«Herkes ne istiyorsa ben de onu isterim,
İki eşrafa bir köy esir olmasın derim.»
..«Sen eline sabanı almadan rahat yaşa
Sonra çalsın garipler başını taştan taşa.
Sana merhum babadan kalan yalnız bu haksa
En çok üç beş yıl sürer, zaman fırsat bıraksa.
..«Halka omuz vererek halkı yutan hükûmet,
İstanbul'da yan gelip kafa tutan hükûmet.
Her hükmünü köylüye tatbik eder hak olur
Malına ortak olur canına ortak olur.»
..«Kapalıdır daima köylülerin kısmeti
Hükûmet mi? Ağalar, Paşalar hükûmeti!»
..«Yukardan başlıyarak değişen şey yarımdır
Evvelâ köylülerden doğmalıdır inkılâp.»
..«Çok sürmez köylülerle senin böyle boğuşman
Bekle, karşılaşacak yakında iki düşman.
İkisi de çeliktir, döğülmüş bir ateşte
Taptığımız Allah da, gördüğümüz güneş de;
Biri kuvvet, biri hak.
— Ne dedin?
Kuvvetle hak;
Bu iki büyük düşman yakında çarpışacak.»

Aslında Yusuf - Mümtaz ilgisi, canavar'daki Ahmet - Zeynep sevgisine çok benzer. İki halk delikanlısı da, aynı kızı paylaşmakta, birer eşraf oğluyla çekişmektedirler. Bu silâh kavgasından kadınlarını feda ederek çıkarlar. Yenmiş mi, yenik mi? İki yazar da, kahramanlarının kesin sonuçlarını vermezler. Anadolu halkı sevdiği kahramanların ölümlerine, yeniliklerine, ilkei bir avuntuyla, razı olmak istemez. Köroğlu sır olup kırklara karışır; Çakırcalı'nın bile yokluğuna uzun zaman inanılmaz. Ahmet (Canavar) dağa çıkar; Yusuf, «bir kere daha dönüp geriye baktıktan ve ömrünün en korkunç senelerinin geçtiği bu kasabaya yumruğunu uzatıp tehdideder gibi salladıktan sonra atını ileriye... yeni bir hayata doğru sürer.» (230) İnce Memet te öyle. Yaban'da Ahmet Celâl bile bir ümitle romandan çekilir: «Bu defteri Emine'ye teslim edip tek başına, bitmez tükenmez uzaklara doğru yürüyeceğim.» En umutsuz çıkmazda bile, belirsiz bir devam dileği.

Sabahattin Âli, köy insanının eninde sonunda kasabalı olduğunu; Anadolu hayatının elli altmış hanelik dar bir köy çevresi içinde çok yerel bir gerçeği anlatacağını düşünmüştür. Üstelik böyle bir çerçevede birçok şey de söz konusu edilemez. Toprak - ırgatlık sorunu mu, ağa - eşraf baskısı mı, memur - aydın kaderi mi, hükûmet - halk ilişkileri mi; bütün katlar arasında aşk, cinsiyet, aile, dostluk, düşmanlık, hak, adalet, ahlâk, gelenek, görenek anlayışları mı... neyi ele alırsa, köy sınırları içinde bütüniyle dile getiremiyeceğini görmüştür. Böylece Yusuf'u köyden alıp —eksik bir eğitimle— kasabada yaşatmakla, geniş anlamlı bir bileşime ulaşır. (Burada Melih Cevdet Andayla Samim Kocagöz'ün son aylardaki tartışmasını, «Türkiye'de şehir var mı, yok mu?» sorusunu düşünebiliriz. Bütün köy romanı kahramanlarının ilk adımda dolaylarındaki kasabaların

işine koştuklarını biliyoruz; çoğu orada yerleşip kalacaklardır. Kasabalarda yaşıyacak, bir yanlariyle hep köyü sürdüreceklerdir. Bence Anadolu, köyden ilgisini kesmemiş şehirciklerle doludur. Fikir hayatını İstanbul - Ankara yönetir; ama alttan alta yaygın politikayı Anadolu'nun şehir olmamış kasabaları elinde tutar. «Tütün Zamanı» çıktığı zaman Necati Cumalı'nın en geniş ortamı, kasabayı ele almakla o günlerde tartışılan köy romanı sorununa doğru bir cevap vermiş olduğunu yazmıştım. Nalınların başarısında bunun hiç payı yok mu?)

Yusuf, romana dokuz yaşında girer. Eşkiya kurbanı ölülerinin yanında kopuk parmağının yarasiyle yalnızdır: «Başlarını yastığa getirdim, yorgancağızı üstlerine çektim. Uyusun fıkaracıklar gayri; ne yapalım?» (5) Yazar; doktorun takdiri, kaymakamın hayreti, savcının ilgisiyle daha ilk sayfalardan Yusuf'a sevgisini göstermek fırsatını kaçırmaz; bu dayanıklı, mert, açıksözlü köy çocuğundan yana çıkar. Sonraları Selâhattin Bey'in ev düzensizliğine de Yusuf'un mantığıyla cevap vermek ister gibidir. «Karı kısmının sözlerine bakılmaz; Selâhattin Bey, bu çenesi gevşek karıyı ne diye kolundan tutup kapı dışarı etmez?» (10)

Aslında Yusuf'dan önce Selâhattin Beyin dramı vardır. «Bizim küçük Anadolu şehirlerimizde bu müzmin evlenme hastalığı... kör gibi önlerine ilk çıkanla evlenivermek... Evvelce bir takım emelleri olan, yükselmek, kendini göstermek, eser vermek istiyen adamlara bir kalenderlik, bir lâkaytlık gelir. Evde meram anlatmağa asla imkân olmıyan, seviyesi, ahlâk telâkkisi, dünyayı görüşü ve itiyatları büsbütün ayrı bir mahlûkla daimî bir beraberlik insanı dış hayatta da bedbin yapar...» (6) (André Gide, mutlu bir evliliğin bile insanı nasıl kurban ettiğini, yetenekleri nasıl öldürdüğünü düşünüyor. «Günce'den Seçmeler—60) «Bereket versin Anadolu'nun bu yalnız kendine mahsus dertleri yanında gene yalnız kendine mahsus çareleri vardır; bunların en birincisi rakıdır.» (8) satırlarında büyük bir doğru vardır. Bireysel çıkarların kişileri çeşitli kuvvetlerin esiri yapan ilkelliği içinde, her savaş çağrısına karşı tek özür: «Viran olası hânede evlâd ü ıyal var.» Cemiyet olamamış cemaatimizin tipik durumu. Selâhattin Bey ne yapsın? Kendi mutsuzluğunu içki sofrasında, umursamazlıkda, yalnız zevklerde unutmaya mı çalışsın; tepip yıksın mı bu dar çevreyi? Nasıl? Hangi gücle? Selâhattin Bey, önce Şahinde'nin şirretliğine yenilir, sonra başka şeylere. Karısının nasıl bir kaynana olacağını iyi bilir. Kolay yenilgisine karşın gene de bazı erdemlerinden, kendi içinde olsun, vazgeçmeyişi; teke tek kavgadan kaçıp her işi oluruna bırakırken Yusuf'u evlât edinivermesi... bu zavallı hayatın günlük çelişmeleridir. «Memleketi asıl idareleri altında bulunduran bu adamların karşısında bir hükûmet memurunun ne kadar az kıymeti olabileceğini; bir kaymakamın aşağı yukarı, kendisine itibar edilen, fakat işlerine engel olmaya başlayınca derhal tüydürülen (!) bir kukla olduğunu bildiği için vaziyetten tamamen ümidini kesmiş gibiydi.» (55) Hastalığını bile bile, ölümünü de böyle bir yenilmişlikle bekler.

Yusuf, Selâhattin Beyin hayatından iki noktada ayrılır. Hem bir raslantı evliliği yapmamış, sevdiği kızı kazanma bahtına ulaşmıştır. Hem boyun eğmez kişiliği, köylü ilkeleri, onu en korkulu kavgalara gözünü kırpmadan atacak kadar kuvvetli bir cesurluk halindedir. Ama onun da Şahinde'nin mahalle aylaklığına yenilmesi için başka bir sebep vardır. Selâhattin Bey kadar kazancı, evini rahatlıkla yönetmeye yeter geliri yoktur.

Böylece Yusuf'un dramı da Selâhattin Bey'in ölümünden sonra başlar. «Köylerde ekmek peynir, yoğurt yumurta gibi şeylerle karın doyurmaya alıştığı için biraz evvel aşağıda yediği bulgur pilâvı ona hiçbir şey düşündürmemişti. Fakat şimdi, Selâhattin Bey'in evinde olduğunu hatırlayınca sade bulgur pilâvının, yanında hiçbir şey olmadan, veya birkaç biber turşusu ile bu evde eskiden hiç yenmediğini acı acı hatırladı. Demek o korktuğu günler başlamıştı. Demek gülünç bir tahsildar maaşına kalan bu aile, sade bulgur pilâviyle karın doyuranlar arasına girecekti.» (191)

Seferberlik zamanıdır. «Hükûmet kapısında henüz mülâzımdır; çıkarılması kolaydır. Ticaret hem sermaye ister, hem tehlikeli iş; pazarcıları eşkiya soymaktadır. At, araba alsa yarın hükûmet bir emir verir, askeriye için zaptederler, eline de bir senet verirler, ezip suyunu içersin.» (181) «Zeytin mahsülüne daha vakit var. Mahsülü şimdiden satmak için kime başvurduysa red cevabı alır. Bir arkadaşından bulduğu iki mecidiyeyi Muazzez'e bırakarak tekrar köylere çıkar.» (193)

Bu andan başlıyarak kaynana Şahinde gene ön plâna çıkar. Kocası uzakta bu on beş yaşındaki küçük kadını, Muazzez'i, kendi kızını, bu toy, desteksiz, yalnız kişiyi sürüklemek, pişmanlık gözyaşlarına ortak etmek, kendi anlayışına çekmek «O kadar çabuk ve kolay oldu ki Muazzez de farkına varmadı. İlk günlerde eski tanıdıklarına, mahalle komşularına kadar uzanan ziyaretler genişledi. Haftada birkaç gün Hilmi Beylerde akşam yemeğine kalınıyor ve geç vakit dönülüyordu. Bir müddet sonra bu ziyaretler yalnız kadınlar arasında kalmaktan çıkar ve annesiyle oturduğu bu sofralarda rakı da görünmeğe başlar...» (198—200)

Hilmi Bey... Konağında sevici karısını mahalle dostlariyle bırakıp oğluyla birlikte ırz tuzakları hazırlıyan (Romandaki yama: Kübra hikâyesi), Canavarda F. N. Çamlıbel'in anlattığı eşraf örneğidir:

«Hayır, yok memlekette onların alâkası
Hepsi cephe ardında yapar silâh şakası.
Köylünün hakkı geçmiş bütün iliklerine
Damarlarında zehir dolaşır kan yerine.
Bir kaltağın uğrunda saçarlar da o kanı
Sonra mahrum ederler damlasından vatanı.
..Hangi köyden geçtimse, hangi şehre indimse
Görmedim mesut olan eşraftan başka kimse.
Yaşıyor bağlarında hepsi keyif çatarak
Jandarmalarla uygun, mültezimlerle ortak.
Köylü günah işlerse kanun ona azrail
Asker kaçağı eşraf, her zaman affa nail.
Vergi veren köylüler, asker veren köylüler,
Ağalar çubuk yakıp uzaktan buna güler.
Sen bunu daha uzar, gider mi sanıyorsun?
......

Sürüp gider; çünkü Hilmi Bey, bu kez —Selâhattin Bey kadar temiz, sessiz, hırssız, ama erdemli olmıyan— yeni kaymakamla, hükûmetle de dosttur. Ve Yusuf... «etrafı çevrilmiş bir geyik gibi kin ve

Hayret Bey Ölümlerden yorulmuş

Bu senin karanlığın eski çağlardan
Kral oğlu bir kral sırtında mezarı
Ve kan
Ve baykuşun gözleri
Yıkık zamanların duvarı üstünde

Türkülere gömdük yiğit ölülerimizi dirilttik
Pişmanlıklarımız kaldı hep savaş meydanlarında
Yeşeren ot hızı ile yürüdük yaşamalara
Ve de yorulduk gayri ölümlerden yorulduk bittik

Nevruz mavisindeydi hanım kızım
Bir sabah ki diriler habersiz ölüler uykuda
Kimi yıldızlar çaresiz hanım kızım
Yumuldu gecenin son gözleri suda
Bense Tanrılarla yitmişim yalnızım

Sen yarınsız çok hem de uslu
Eski mezarların sırtında yeni otlar
Boş tapınakları dolduran kutsal korku
Gülen her ölünün başında bir diri ağlar

Ama bilirim
Hangi yüz yıldan geldiğini iyi bilirim
Özgürlük kanarasında (*) kimi kurban kimi değil
Alınterine karışık gözyaşı ve kan
Susmuş zamanın boşluğunda susup kalmış peygamber ninnileri
Uyanmış bir sabah Tanrılardan önce insan

Bu benim karanlığım eski çağlardan
Her ölümün hepsinde payım var
Her yangında hâlâ bir yerim yanar
Binlerce yılın çığlığı içimde ve çocuklar
Bu bizim karanlığımız eski çağlardan

Ama bilirim
Bilirim artar
Bilirim ki eksilmez hiçbir ölümde yaşaman

Suat TAŞER

(*) Mezbaha

---

yeis ile çırpınan ve bir çıkar yol arıyan kafası ağrıyarak.. çocukların kovaladığı arıyı hatırlar. Bir anda kendisini ona benzetir. Tıpkı o arı gibi hem kuvvetli, hem zayıftı. Tıpkı onun gibi etrafını insafsız kimseler sarmıştı. Zehrini akıtmasına imkân vermeden onu kıskıvrak yakalıyorlar ve müdafaa vasıtalarını elinden alıyorlardı.» (214) (Yalnız erkek emeğine dayanan ailelerin nasıl çürük bir temelde durduğunu, geçim darlığı başlayınca ne kadar kolay çözüldüklerini birçok yazar, bu arada Yaprak Dökümü'nde Reşat Nuri de anlatmıştı. Birinci perdenin erdemli Ali Rıza Bey'i sonradan nelere razı oluyordu. Bu da toplumumuzun özel yanlarından biri.)

Son gece.. «Ne olursa olsun» dediği, «hayatını berbat eden şeyin bu duraklamalar, bu boyun eğmeler olduğunu zannederek artık aklına estiği gibi hareket etmeğe karar verdiği, çizmelerini ve gocuğunu çıkarmadan eve yürüdüğü» gece (221) nagantını çeker ve ateş etmeğe başlar. «Bu karanlık odanın her köşesinde bir ölüm saklı olduğunu ve buradan çıkmak için herşeyin yok edilmesi icabettiğini sanıyordu. Zaten artık kafası herhangi bir şey düşünecek halde değildi. Uzun senelerden beri nefsine karşı yaptığı tahakkümlerin acısı çıkıyor, içinde boşandığını hissettiği bir çarkı artık durduramıyacağını anlıyordu. Bu anda bütün hayatiyle, bütün muhitiyle, bütün dünya ile hesap kesiyor ve bu hesaplaşma şimdiye kadar herşeye boyun eğdiği nispette korkunç oluyordu.» (224) Bundan sonrası sinema seyircisinin alıştığı mutlu bitiş değil artık; aslında bir bitiş de değil belki; başka türlü bir başlangıç.

Yusuf; bu minnetsiz, konuşmayı bilmez, sessiz, durgun, yiğitçe davranışlarında bile gösterişsiz, saf, iyi niyetli, dayanıklı, mert, hilesiz, hesapsız yaradılış kendi dışında oluşup düğümlenen bir yığın toplumsal sorunun altından nasıl kalkar? Tahsildar parasiyle kaçmayı değil ancak tabanca çekmeyi düşünebilen bu açık, düz, boyun eğişinde de baş kaldırışında da yalnız kendi ölçüleriyle başbaşa kalamıyan, Muazzez'i o kadar beceriklikle ve içgüdüsel bir ustalıkla kaçırabildiği halde, yokluğunda evini düştüğü sapıklıktan kurtaramıyan bu yalnız adam, nasıl bir dengesizliği yaşamaktadır? Ben bu çıkmazın bunaltısını pek çok kişinin, özellikle kendi mutlulukları içine kapanmıyan bütün orta kat insanlarının yaşadığına inanıyorum. Yusuf'u, bu öğrenimi eksik, dünyası dar, kendini bulamamış, yetilerini yerinde kullanma bahtından yoksun, hemen herşeyi yarım bu Anadolu delikanlısını seviyorum. Üstelik onun geleceğinden de umutluyum. Romanın sayfalarının bittiği yerde düğümlerinden kurtulmuş, artık ne yapacağını sezgisiyle bulmuş berrak bir Yusuf görüyorum. Başlanan şey uçlanır. Yusuf, kavgaya başlamış bir kuşaktır.

YENİ YAYINLAR

TÜRK SANATI

Prof. Dr Oktay Aslanapa. Doğan Kardes Yayınları A. Ş. 172 S. 15 Lira.

atılı inceleyicilerin pek çoğu Türk sanatını genellikle İslâm sanatı çerçevesi içinde önemsiz bir kol olarak ele alırlar; Arap - İran - Bizans sanatlarının kişiliksiz bir toplamı sayarlar. İtiraf etmek gerekir ki bu yargıları değiştirmek için uzun yıllar üstümüze düşen ödevleri yapmamışızdır. Plâstik sanatlarda ve edebiyatta Türk - İslâm ürünlerini geniş ölçüde gözler önüne sersek, bunların karşılaştırmalı üslûp çözümlerini yapsak, o yapıtların çevreden ve geçmişten aldıkları etkileri belirtip benzer sanat akımlarından ayrıldıkları noktaları ve tarihsel değişmeler boyunca Türk sanatının belirli kalmış niteliklerini göstersek «(Türklerin) orijinal ve şahsî bir sanat yarattıklarını ispat etmek güçtür.», «Çoban ve savaşçı oldukları için ne sanatları, ne sanatçıları vardır.» gibisinden yadsımaları çok daha önceden önleyebilirdik.

Batı bilginleri arasında Türk sanatını anlayışla konu edinenler de yok değildir. Fakat edebiyat alanında dil ayrılığı, öteki alanlarda ise gereç eksikliği yüzünden bunların da geniş ölçülü, inandırıcı, yeterli inceleme ürünleri vermeleri kolay olmamaktadır. Açıkça bellidir ki bu işleri en iyi başaracak olanlar kendi araştırıcılarımızdır. Üniversitelerimizin son yirmi yıllık çalışmalarının da gösterdiği üzere ülkemizde artık kendi uygarlığımızın türlü belirtilerini eski romantik tarih görüşünden ve ulusçuluk anlayışından uzak olarak nesnel yöntemle ele alan bir bilim geleneği kurulmağa başlanmıştır.

Prof. Dr. Oktay Aslanapa'nın Doğankardeş yayınları arasında çıkan Türk sanatı adlı yeni kitabı bu yoldaki çalışmaların çok başarılı ürünlerinden biridir.

Prof. Aslanapa'nın kısa bir süre önce gene Doğankardeş yayınları arasında Turkish arts adiyle ingilizce basımı da çıkarılmış olan Türk sanatı kitabında Türk halıları, Türk çinileri ve Türk minyatürleri incelenip tanıtılmaktadır. Sanat tarihçilerimizin en değerlilerinden biri olan Prof. Oktay Aslanapa, Prof, Ernest Diez'in Türk sanatı adlı kitabının ikinci baskısına eklediği bölümlerde şimdi yayınlanan kitaptaki bilgi, çözüm, yorum ve örneklere hemen hemen aynen yer vermiş bulunuyordu. Bu bakımdan konuyla çok yakından ilgilenen sanat tarihçileri topluluğu için kitabın metin kısmının büyük bir yenilik taşımadığı söylenebilir. Fakat kitapta yer alan ve asılları ile çok büyük uygunlukları olan renkli röprodüksiyonlar bu konuda çalışacaklar için zengin bir gereç kaynağı sağlayacaklardır. Nitekim Batılı sanat tarihçilerinden Basil Gray, Kurt Erdmann, Ernest Diez ve Richard Ettinghausen'in Prof. O. Aslanapa'nın kitabına yazdıkları sunuş yazılarında bu yön üzerinde önemle durulmaktadır.

Türk sanatının ülkemizde şimdiye değin pek az benzeri görülen bir baskı ustalığı taşıyan bu renkli röprodüksiyonları kadar bir bilim kitabının dar sınırlarını aşıp cep kitabı niteliğiyle geniş okur çoğunluğuna seslenebilecek olması ve ingilizce basımıyla bütün dünyada sanat zenginliklerimizi tanıtacak olması da önem taşıyan noktalardandır.

Geçen yıl Bayan Emel Esin'in Japonya'da ingilizce olarak «Turkish miniature painting» adlı bir kitabı yayınlanmıştı. Gene geçen yıl Unesco tarafından ingilizce ve fransızca iki ayrı baskı halinde bir eski Türk minyatürleri kitabı yayınlanmıştı. Dış ülkelerde minyatür sanatımızı geniş ölçüde tanıtacak olan bu iki kitap konularının sınırlılığı dolayısiyle Türk sanatını bütünüyle göz önüne sermekten uzaktı. Prof. Oktay Aslanapa'nın kitabı yalnız minyatür alanında değil buna ek olarak halı ve çinicilik kollarında da sanatımızın yabancı çevrelerde gereği gibi tanınmasını sağlayacaktır.

YAŞAYIP ÖLMEK AŞK VE AVARELİK ÜSTÜNE ŞİİRLER

Oktay Rıfat. Yeditepe Yayınları — Kasin 3. baskı - 64. S. 3 Lira

İkinci yeni şiir akımının özelliklerini tam olarak belirtebilmek için önce «Birinci yeni» nin tarihçesini yazmak, örneklerini incelemek, tem ve anlatış özellikleri üzerinde durmak gerekiyordu. Bu yapılmadığı için ikinci yeniyi savunanlar da, yerenler de, hattâ bu akımın ilkelerini önerip açıklayanlar da sallantıda kalan yargılardan kurtulamamışlardır.

Oktay Rıfat'ın Yeditepe yayınları arasında üçüncü baskısı yapılan «Yaşayıp ölmek, aşk ve âvârelik üzerine şiirler» kitabı ilkin birinci yeniyle ikinci yeni arasında yapılabilecek bu türlü karşılaştırmalara aktüel bir gereç sunduğu için ilgi çekicidir. Kitaptaki şiirler ilk basımın yapıldığı 1945 yılı ve dolaylarındaki şiir dünyamızın belirgin bir kesitini vermektedir. Dünya görüşü, moda duyarlıklar, etkilenilmiş kaynaklar, yapı özellikleri bakımından Oktay Rıfat'ın kitabı yazıldığı yılların ayrı ayrı ozanlarda ufak tefek değişikliklerle görülen türlü yönlerini içermektedir.

Kitabın ikinci önemi Oktay Rıfat'ın kedi şiirini yenilemiş, ikinci yeniyi doğuran anlayışı benimsemiş, «Perçemli Sokak» ve «Âşık Merdiveni» kitapları ile eski şiir tutumundan uzaklaşmış bir ozan olmasından ileri gelmektedir. Oktay Rıfat şiir işçiliğinde, şiir anlayışında 1945 lerdeki tutumundan

uzaktır bugün. Yazdığı şiirler o yıllarda yazdıklarına benzemiyor artık. Fakat soylu bir sanatçı bir sanat anlayışından bir başka anlayışa geçse de yeni benimsediği anlayışın ürünleriyle eski yapıtları arasında iki ayrı kişi tarafından yazılmışcasına uzaklıklar bulunmayacağı açıktır. Oktay Rıfat sözgelimi İlhan Berk'in yaptığı gibi eski sanat yolculuğunu yadsımıyor demek ki. Onları yaratan duyarlığa, düşünüşe, bakış açısına yabancıyım bugün, demiyor. Kitabının üçüncü baskısını yaparken birtakım şiirleri almamış. O şiirler arasında da türlü bakımlardan önem taşıyanlar bulunmaktadır. Şimdi verilmiş olan şekliyle «Yaşayıp ölmek, aşk ve âvârelik üzerine şiirler» Oktay Rıfat'ın son şiirleriyle pek de uzak, ilgisiz değildir. Daha doğrusu, Oktay Rıfat'ın «Perçemli Sokak» ve «Âşık Merdiveni» ndeki şiirlerini ikiye ayırmak gerekir. Birinci bölüme yeni benimsediği ilkelere mekanik olarak uyan ve dış yapılarından başka hiç bir özellikleri olmayan zorlama değiştirim örnekleri girer. İkinci bölümde ise Oktay Rıfat'ın kendi kişiliğini değişik bir işçilik içinde yansıtan şiirler yer alır. Onun eski bir kitabını yeniden okumak bu sabit kişiliğin daha iyi görülmesini sağlıyor. Perçemli Sokak'taki birkaç parça, «Âşık Merdiveni» ndeki Bağımsız, Evvel zaman içinde, Yaylada gibi şiirler bu eski şiirlerle bir arada okununca özelliklerini daha iyi belli etmektedirler.

«Yaşayıp ölmek, aşk ve âvârelik üstüne şiirler» in Oktay Rıfat'ın en fazla sayıda iyi şiirini toplayan kitaplarından olduğu söylenebilir. Kitapta yer alan şiirlerden pek çoğu antolojilere O. Rıfat'ın iyi şiirleri olarak seçilip alınmıştır. Orhan Veli «Yaşayıp ölmek, aşk ve âvârelik üzerine şiirler» in ilk baskısı için yazdığı tanıtma yazısında «Öyle çabucak modası geçecek kitaplardan değil. Yarın da, öbür gün de, her zaman okunacak, her zaman aranacak» der. Şimdi yıllar sonra Orhan Veli'nin bu yargısının yersiz olmadığını söyleyebilirim.

JAPON ŞİİRİ

L. Sami Akalın. Varlık Yayınları. 318 S. 5 Lira.

«Ertuğrul» gemisinin Japonya yolculuğu sırasında uğradığı korkunç kaza ile yüzyılımızın başındaki Rus - Japon savaşı ülkemizde Japonya ile ilgili ilk yayınlara yol açmıştır. Japon edebiyatından dilimize yapılan ilk çeviriler ise günümüzden otuz beş yıl önceleri Ahmet Haşim'in Akşam gazetesinde Okakura Kakuzo'dan özetleyerek yayınladığı Çayname'yle başlamıştır. Daha sonra Japon edebiyatından birtakım örnekler çevrildi türkçeye. Bunlardan en başarılılarının Orhan Veli'nin yaptığı yirmi kadar hai-kai çevirisi olduğunu belirtmek gerekir. Orhan Veli'nin bu çevirilerinde şiirlerin seçimi de, türkçeleştirme tutumu da başka çeviricilerin örnek edinmesi gereken bir nitelik taşıyordu. Ahmet Haşim'in çevirileri de güzeldi. Çünkü Haşim'in duyarlığı, tasarım gücü, şiir tekniği o şiirlerin dünyasına uzak değildi. Arılıktan, dolambaçtan, tabiata bakıştan yana Orhan Veli'nin şiirlerindeki özle haikailerdeki öz birbirine uyuyyordu. Bundan dolayıdır ki Haşim'le Orhan Veli'nin çevirilerinde, başka Japon şiiri çevirilerinde göremediğimiz bir tad vardır.

L. Sami Akalın «Japon şiiri» adını taşıyan bir kitapla sanat dünyamıza yedi yüz kadar yeni Japon şiiri çevirisi göetirmiş bulunuyor. Bu çevirilerin yöntemce uygun olmayan bir ilkeye dayandırıldığı görülmektedir. «Abbasyolcu, seninki, emi...» gibi sözler çeviride Japon şiirlerinin özel havasını yok etmekte, hele:

«Bugünkü âlemimizde bile
Sol dünyamızın kuşları
Öter Hokeyko deyu deyu»

gibi parçalar pek kötü birer eviri (adaptasyon) örneği olmaktadırlar.

Sami Akalın'ın kitabının ikinci başlığı «tarih ve antoloji» dir. On sayfalık yadırgatıcı bir önsözden sonra karmakarışık bilgilerle dolu yetmiş beş sayfalık bir bölüm yer almaktadır kitapta. Akalın bu bölümü türlü kaynaklardan yararlanarak hazırlamış. Kitabının sonunda on iki sayfalık bir de bibliyografya veriyor. Orada gösterilen kitapların hepsini gözden geçirmiş değildir tabii. Bununla birlikte, «Genel bilgiler» ve «Japon şiirinin belli başlı özellikleri» bölümlerinin oldukça geniş bir derlemeyle meydana getirildiği anlaşılmaktadır. Fakat buradaki düzensizlik, ister istemez bu sayfalarda Japon edebiyatıyla ilgili bir incelemenin doğrudan doğruya çevirisine yer verilseydi daha iyi olurdu diye düşündürüyor kişiyi. Akalın'ın bibliyografyasındaki kitaplardan hangisi böyle bir işe uygun düşecekti bilmiyorum. Ben, örneğin Eric B. eadel'in Literatures of the east'teki yirmi sayfalık yazısı gibi bir incelemenin çevrilmesi okuyuculara daha pekin bilgi verirdi diye düşünüyorum.

Önsözünde bildirildiğine göre Sami Akalın bir ara Türk şiirinden İngilizceye çeviriler yapmağa kalkışmış. «Bereket çabuk aklım başıma geldi; bunu yapsa yapsa bir İngiliz veya Amerikan şairi yapabilir dedim.» diyor. Şiir çevirisi, çevirinin en güç kollarındandır. En iyi şiir çevirisini mutlaka ozanlar yapar, diye bir kural öne sürülemez, ama, çeviriyi yapacak kişinin şiire yatkın bir deyişi, gelişkin bir şiir beğenisi, şiir ekinci (kültürü) bulunması gerektiği de bir gerçektir. Bizim dilimize son yıllarda yapılan en güzel şiir çevirileri arasında Sabahattin Eyüboğlu'nunkiler önemli bir yer tutuyor. Bu çevirilerin başarısı Eyüboğlu'nun dil bilgisinin, sanata açık kişiliğinin ve benzeri az bulunur bir şiir eğitiminden geçmiş olmasının sonucudur. Kendisi ozan olmasa da bu nitelikleri taşıyan bir kişi en başarılı şiir çevirilerini verebilir.

S. Akalın, öncözde, büyük bir dünya şiiri antolojisi hazırlamakta olduğunu bildiriyor. Demek şiir çeviriciliğini uğraş edinmiş kendisine. Şunu anlayamadım; şiir çevirisi yapmak için ille ozan olmak gerektiğine inanıyor da, kendisi nasıl şiir çevirme işine girişebiliyor?

Akalın'ın çevirileri arasında güzel olanlar yok değil. Fakat konuşma dili kullanacağım diye yapmacıklığa ve lâübâliliğe düştüğü örnekler pek çok. Çeviride ana yapıtın özellikleri yitirilmemelidir. Yapıta ihanet eden yanlış bir eviri yerine yabancılığını sezdiren çevirilerin daha yararlı olacağı kanısındayız. Akalın ilerde yapacağı çevirilerde bu noktayı gözden uzak tutmalıdır...

Leylâ Erbil'e 5 Soru

Türk hikâye sanatı kendine özgü bir kişilik taşır mı? Sizce örnekleri ve öncüleri var mı?

Taşımaz, taşımaz. Bir kişilikten konuşabilmek için önce kişiliği olan sanatçılarımız gerekti. Bizim öykücülerimiz içinde olamamış böylesi. Batılılaşma akımı başladıktan bu yana gerçi Türk öykü sanatı kendi geleneğini bulmaya çalışmış ama Sami Paşa - zâdelerimize, Nâbi - zâdelerimize falan karşın Türk öyküsü Fransız natüralizminin, gerçekciliğinin başarısız öykünmelerinle donanmış. Onlardan sonra gelenler yeniden ayni kaynaklara eğilim göstermişler ama gene bir yerlere varılamamış, bugün de bi bölük yazarlarımızın ayni okula eğilim gösterdikleri görülüyor. Diyeceğim kimi bireysel çıkışlar bi yana kendine özgü bir kişilik yapamamış Türk öykücülüğü. Bu bireyci oluşmaların öncüsü olarak ta Sabahattin Âli'yi, Memduh Şevket Esendal'ı, Sait Faik'i sayabilirim.

Hikâyenin toplum üzerindeki etkisi, ya da toplum içindeki yeri nedir? Gerekli midir?

Bu etki toplumun ne denli uygar ya da ilkel olduğunla doğru orantılı gider önce ya, bununla da bitmez. Aydın ülkeler gerek sanattan etkinmek için. Bizimkisince ilkel toplumlarda, aydını bir iki kişilik toplumlarda, sanat yapıtından doğrudan doğruya etkinmek apaçık ki olası değildir. Ancak dolaylı, uzak bi etkiden umuda düşülebilir. Ama gerçek bi sanatçının toplumu etkileyim diye bi ön-düşünü olamaz. Gene de ne denli bireyci olursa olsun yapıtın yansıdığı bir ortam vardır, etki yerini orada bulur. Etki için kimi araçlar gerektir elbette. Sanattan önce en hızlı hazırlayıcı etkenler bulmalıdır. Radyo örneğin, halk eğitim sinemaları, devlet eliyle kullanılması gerekli araçlar. Halk bir ekinli topluluk aşamasına vardıktan sonra sanatçının yapıtından zaten yararlanacaktır. Diyeceğim sanatı geri bir topluluğa uygulamak değil, topluluğu ileri bir sanatı anlama çizgisine vardırmak gerektir. Ama her vakit öykünün gerekli olduğu bir ortam, küçük bir topluluk vardır bu da kişisel bi sanatın yansıttığı «ortak yaşantılılık» durumudur. Bizim ülkemizde küçük bi topluluktur bu, bi adıyla da collektif-vicdan diyelim ama dünya karşısında ya da içinde yeri olan bir insanı verir.

Hikâyenin gelişiminde gerçek, gerçek-üstü, soyut-somut ya da anlamlı-anlamsız akımları gerekli olabilir mi?

Bu akımlar gerek olmaktan çok çağının sonunçlarıdırlar. Çağla gelen yeni bulguların, tekniğin, bilimce yeniliklerin başka bir duyarlık kazanarak yazına geçiş biçimlerdirler. Örneğin Fransa'da doğacılığı hazırlayanlar August Comte, Darwin, Claude Bernard denli bilim adamlarıydı. Zola'nın, Flaubert'in, Balzac'ın «dökümanter roman» yazmalarının nedeni buradan geliyordu. Gerçeküstücülük de romantik, sembolist geleneğin Freud'un verilerinden geçmesidir. Freud'dan sonra insanın yepyeni yanlarıyle ele alındığı görülür. Yazına düşlerin, mitlerin, çağrışım zincirleri, denetsiz monoloğ çözümlemesi tekniği denli yenilikler girer. Elbette bu genellemenin dışında kalan sanatçılar vardı. Dostoyevsky, Rimbaud örneğin. Ama sanat akımları her vakit bilimle bir paralellik götürürler. Bugünde varoluşçu filozofların insanın son biçimini yenilemesi, ele alıp onu yeni bi bileşime götürmesi var. Nereye gideceği belirsiz, değer yargıları durmadan değişen, amansız bir acunun önünde başkaldıran kişiler var bugün. Bu günün sanatında anlatım, biçim ögeleri, özellikleri olarak soyut diye bir nen konu olabilir. Ama salt soyut diye bi nen yoktur, elbette. Öykünün gelişiminde de bu anlamda akımlardan geçme gereği vardır. Sanat yapıtları insanı ele aldığına göre, insanın geçirdiği serüvenlerden, başka bir deyişle yazının geçirdiği tüm akımlardan yoksun kalmış bir öykü düşünülemez.

Türk hikâye sanatı çağdaş nitelikler taşır mı? Örnekleri?

Bu soru Türklüğe özgü çağdaş nitelikler anlamını içeriyorsa, hayır diye yansıtırım. Nedenleri de açık, bi kez Türk toplumu çağdaş bi toplum değildir. İlkel, fırsatçı, içi kof bi toplumdan çağdaş dünya sanatının yanıbaşında yer alacak öyküler beklenemez. Bir düşünür çıkaramamış bir ülkeyiz biz. Ancak çok kişisel bi sanatı yansıtan çağdaş nitelikler taşıyan öykücülerimiz vardır. İlk soruda öncü olarak adını andıklarımdan başka Vüsat. O. Bener, Nezihe Meriç adları var. Bence Bireyciliklerinde daha bir genişlemiş, eski yazın geleneğinden oldukça sıyrılmış son kuşak öykücülerinde daha belli örnekleri var Çağdaş sanatın. Hem Türkiyeli, hem de çağdaş bir insanı yansıtan bu öykücülerimiz arasında Feyyaz Kayacan'ı, Demir Özlü'yü, Onat Kutlar'ı vb... Sayabilirim.

Bence Türk öykü sanatının gelmişi de geçmişi de bu son kuşakla başlıyor. Bir geleneğimiz yok çünkü, yanlış uygulanmış, doğacılık ve gerçekçilik akımlarının başarısız öyküleri üzerine sağlam bir gelecek çıkılamaz çünkü. Tanzimattan bu yana insan içine çıkarılacak, dört başı mamur hani şu klâsik cözcüğüne yüzümüzün akıyla yerleştirebileceğimiz, Shakespeare denli, D. H. Lawrence denli, Kafka, Sartre denli bir ad tanımıyorum ben. Siz biliyorsanız söyleyin bana.

Siz hikâyelerinizle ne demek istediniz? Demek istediğinizde nereye kadar vardınız? Hallaç üzerinde eleştirmenlerimizin tutumunu nasıl yorumlarsınız?

Hallaç'ta içinden çıktığı toplumun insanlarıyle bir denge kuramamış, tüm yargılara başkaldırmış, bilinçli olarak bir SEÇME'ye gitmeyen insanı anlatmak istedim. Elbette bu insanın —kimi yazarların dediğince— yerleşmiş düzenlere, yasaklanmış yaşantılara baş kaldırışı var ama bu, SEÇMEYİŞ'in içeriğinde kalır. Sonucunu önceden bildiği çeşitli eğilimlere sokup çıkarması kendini us'la, yöntemli bi seçmedir. Bir de soytarıca, kişileri bir bir kendinde yaşamak, denemek isteyip te öyle bi SEÇME kararına varmak istemesi var, gene de başından hiç bi seçmeyi kendine yakıştıramıyacağını bile bile. Hallaçtaki bu insan öyküde öz olarak yenidir benim bildiğim. Çağdaş yazarların tanımladığı insana küçük te olsa yeni bir öz getirir. Demek istediğimde nereye değin vardığımı kesinlikle söyleyemem bugün. Kimbilir günün birinde, kendi betiğimin eleştirmesini kendime yapmak düşerse.

Hallaç karşısında eleştirmenlerimizin tutumu mu? Susmaları açıkça göze çarpıyor, çeşitli yorumlarda bulunulabilir. Bunu düşünen her kişi de yorumlayabilir zaten. Hallaç'ın çıktığı çok ilk günlerde hem idamımı isteyen hem de bu yargısında nelere dayandığını olsun belirtmek sorumluluğunu duymayan biri vardı. Ben öylelerinden düşüncelerinin dayandığı ilkeleri değil de, duygularının dayandığı nedenleri açıklayan mektuplar beklerim.

Bilge KARASU

Acı Kök Yağmurun Tadında

(Geçen Sayıdan)

Bana çavdarekmeklerinden açmıştı bir gün. Çavdarekmekleri dediği şeyi önce anlamadım. Ne demek istediğini sormadım. Nasıl olsa anlatacaktı. Aklıma önce çok garip bir şey geldi. Kussara'lı Pitkhanas gibi bir ad söyleyerek anlatmağa başlayacağını sandım. Garip, eski adamları, ne zaman yaşadığı bilinmeyen eski kıralları birdenbire konuşma konusu yaparak söze girişmesine alışmıştım. Ama bu çavdarekmekleri eski insanlar değildi. Hele kıral değillerdi hiç. Bahanelerdi bunlar, yaşayışına yön vermiş, kendileri önemsiz yaptıkları yıkıcı bahaneler...

Başka bir gün, eski ahbaplarından birini anlatırken birden «Talha» dedi, «bir zamanlar, ömrümün bir yerinde, insanları heyecan yoluyla, tutku yoluyla tanıdım. Kaptım, kapıldım, sürükledim, sürüklendim.» İçim burkuldu. Beni tanıması da heyecan yoluyla olmadı mı diye düşünmek istedim. Vakit bırakmadı. «Yaşadım, o zamanlar da yaşadım» dedi, «yaşamadım, varlığımı buna bağlamadım demiyorum» dedi, «ancak bir gün tek başıma kaldığımı anlıyordum. Tek başıma. İki kişi değildik. Bir tek kişiydim. Kalakalıyordum öyle. Yalnızdım. Hayatlar ayrı ayrı akıyordu. Heyecan yitiyordu. Çatlayan, ufalanıp dağılan bir tortu kalıyordu geride. Suyum başka bir su arıyordu o zaman.» Düşünüyordum. düşünmeğe çabalıyordum arada. İlk görüştüğümüz gün başım dumanlıydı hafiften. Evine götürülmenin sıkıntısı içindeydim. Karşılayışını kendime yontamadım, başkaları da vardı yanımda, ona yontamadım, ev sahipliğinin gerektirdiklerini yapıyordu. «Aranıyor, buluyor, heyecan, tutku tutuşturup söndüren bir makine haline geliyordum.»

Bunca saat dolaştım, yoruldum (kendimi yormak için elimden geleni yaptım onun evine değin de uzandım uyku içindeki katları saydım birden karşılaşmamızı umarak karşılaşmamayı isteyerek sokak fenerlerini sayarak hesabı şaşırarak yavaş yavaş bir çıkmaza girdiğimi duyarak sokakları birkaç saat sonra dolduracak kalabalıklardan ürkerek sıkılarak nefret ederek gitmeyi uzaklaşmayı gene kendime kendi-kendime kurubaşıma kalmayı düşünerek ayağımı sürüdüm) bunları dışarıda da düşünmek istedim ama kafamın içi bir türlü düzene girmedi, atlayıp durdum birinden ötekine (karanlığın kaynarsıcak sayıya gelmez karanlığın içinde), şimdi yatağıma yattım, uyuyacağıma açılıyorum. Yorgunum. Gün ışıyacak neredeyse. Yorgunum (bacaklarım ellerim buruşturup durduğum alnım kırıştırdığım gözlerim omuzlarım ağır yükler kaldırmış gibi yorgun ama kafam koşuyor hâlâ ölmedi), sabah kalkıp işe gitmeliyim. Herkes hâlâ uykuda ama birazdan uykuları hafifleyecek. Hemen uyumağa bakmalıyım (ölmeğe bu gecelik ölmeğe). Ama bir an için kendimi makinenin, çarkların, vidalığın dışında duyuyorum. Ne olursa olsun, içimi temizleyeyim. «Makine haliline geliyordum» demişti. (bense düşünüyordum, onu ilk gördüğüm günü... sonra birden kalkmış, yanıma oturmuş, ötekileri bırakıp benimle konuşmuştu. ev sahipliği benden yana kaymağa başlamıştı, önce benden bildiği tek şeyi konuştuk, şiirlerimi... sonra yer değiştirdim. gene yanıma geldi, bilmem neden hemen oracıkta Lerzanı, çocukları anlattım anlatmam gerektiğini sezdim, onları anlatırken davranışını anlayamamıştım o gün, bugün de anlatmağa kalksam kendi kendime, gene de anlatamam ya, anlıyorum, daha doğrusu seziyorum artık anlamını, yanılmıyorum da, yanılmadığımı biliyorum. Belki de tutku yolunu tıkayan an o an oldu, birden üzerine güvenmeyi andıran bir hal gelmişti, sesi açıldı, daha çok içmeye başladık... Ötekiler vardı ötekiler yoktu... Sonra ayrıldık -içimde ığıl ığıl bir şey akıyordu hatırlıyorum yılların ucunda en ucunda gelen tatlı bir su gibi bi yağmur yağsın isterdim o gece yağmur yağsın saçıma dolup yüzüme aksın istiyordum ama kar yağıyordu o gün yağmıştı kar da diniyor ağırlaşıyordu yavaş yavaş bir don kaplıyordu ortalığı -o gece bir daha buluşmağa karar verilmişti ötekilerce, ben önce isteksiz davranmıştım- sevindiricinin ürkütücülüğünü duydum belki de tatlı suya ağzımı değdirmek susuzluğu artırır diye düşündüm belki de -neye karar vereceğimi bilemezdim... Akşam buluşacağımız saatten çok daha geç bir vakitte buluştuğumuzda gözlerinde benden başkasını görmeyen bir hal vardı-.

Loşluğun içinden iççekmeleri gelmeğe başladı artık, uykunun sonuna yaklaşıldığını anlatan soluklar, birden dönüşler, kesilmeler, soluklanmalar, körükörüne atılmalar. Az vaktim kalmış. Duvar iyiden iyiye aydınlandı.

(o gece benimle konuşmak için çevremde dolanıyordu, benden başka her şey sıkıyordu onu sanki, beni bu hali sıktı, uzaklaşıp oturduğunu kulaklarını tıkarcasına içki içmeğe başladığını görünce de ben kalkıyor yanına gidiyor konuşmağa yeniden başlamak için elimi omuzuna dayıyordum -bir elin sıkışını anlıyordu ona sevindim yılların ucunda en ucunda gelen bir su tatlı bir su gibi sevindirdi beni omuzu canlanıyordu elimin altında, gözlerin gözlerin içine bakması-

nı anlıyordu biliyordu ona sevindim otları yakan donların çözülüşü gibi yıllardan yıllardan sonra sevindim- gene konuşuyorduk, bir ara ayrılması gerekti beni bekleyin dedi giderken, elbet bekleyecektim ama neden elbet, bilmiyordum daha... Geldi sonra, saatler gene geçip (bu aydınlık artmasa ne olurdu Tanrım)

gitti, yola birlikte çıktık, her kesi darılttığını bile bile duyura duyura yürüyordu yanımda, kar yağmıyordu artık, epeydir yağmamıştı, yerler buz tutmuştu, ayaklarım üşüyordu, o başını yakasına gömüyordu, yürüyorduk, üşümemiz bile kesildi daha sonra, ayaklarımızı yerlerinde duymuyorduk artık, o da öyle demişti ben de, o kadar... yollarımızın aynı olması sevindirmişti bizi, evimi gösterdim, ama kapımın önünde durmadım onunla sokağın öteki başına değin yürüdüm, orada ben istedim öpüşelim dedim öpüştük, isteksiz değildi ama çekingendi... şimdi anlıyorum, heyecandan korkuyordu tutkudan korkuyordu hâlâ, sarhoşluğun bahane olmasından korkuyordu, ayrıldı, buluşmağa söz vermiştik birbirimize, ardından baktım o bakmadı gitti...

(ışık çoğalıyor, gidiyorum galiba)

(ama bir gece) bir gece, «sen beni bulmağa hazırdın, bende aradıklarını» (yok yok öyle değildi öyle değildi) «bulduklarını bulmağa hazır...»

GÜLÂY

Ben uyandım, kalktım, sessizce, odanın kapısından baktım, babamın elleri sıkılıydı, sonra gözleri yumuldu, elleri açıldı düştü. Yüznumaraya gittim. Döndüğümde uyuyordu, horluyordu sanki ama çıkardığı bir horultu değildi, ıhıltı gibi bir şeydi. Gene yattım. Şimdi güneş doğacak, kaldıracaklar beni, okula gönderecekler ama ben uyur gibi yapacağım onlar gelince. Uğraşsınlar beni uyandırmak için. Nasıl olsa gideceğim okula, tembelliğimden de değil...

RÂNÂ

Geceki uyku uyku değildi. Döndüm durdum yatağımda. Karnımdaki de oynadı, pıtırdadı, durmadı. (oynadıkça seviyorum onu, canımı acıttıkça seviyorum, yüreğim durur gibi oluyor birden sonra gene incecik bir un elermiş gibi dökermiş gibi çarpıntının içinden aydınlığa bolarmağa çıkıyorum, o zaman büsbütün seviyorum onu) Sadun bir şey söylemedi, ağzını açıp tek bir söz etmedi bana (etmesini de nasıl olsa beklemiyordum ama gene de...), bir şeyler olduğunu anlamıştır, anladığını sanmıştır. Sırtını çevirdi uyudu. (sırtını çevirip uyumanın en kısa çözüm yolu olduğuna öylesine inanmış ki, çekiliveriyor aradan çekiliveriyor birden her şeye yabancı kesiliyor, gamsız diyemem bilirim onu ama keşke ben de öyle olsam, onun gibi yapabilsem, sırtımı çevirdiğimde ardımda kalan bütün dünyayı bir çırpıda silebilsem ama onun gibi acısını duymaktan diri diri yüzülmek duygusundan bir an bile kurtulmadan onun gibi yapabilsem...) Ben hâlâ rahat edemedim, tedirginliğim belli olacak diye büsbütün sinirleniyorum. Önüme bu sabah yedi tane de cetvel çıkardılar. Hesapta yoktu bunlar. Yapmağa çalışıyorum ama olmuyor. (bu tedirginlik bu tedirginlik... Arada bir arada bir de değil ya sık sık demeliyim bu kaçma duygusu kaçmak istiyorum kaçmak istiyorum istediğim anda istediğim yere kaçabileceğimi biliyorum da biliyorum nereye gitsem bir benim için ama birden uzaklarda çok uzaklarda olmak isteğini ne yapayım kaçmak istiyorum bambaşka insanların benim insanlarımdan bambaşka olan tanımadığım insanların yanına gitmek dillerini bilmediğim huylarını sularını törelerini bilmediğim insanların yanına gitmek onların yanında yabancı kalmak pahasına da olsa gitmek sanki ben burada her zaman yabancı değil miyim babam bile anam bile kocam bile herkes herkes bana yabancı değil mi beni kim anlıyor kim biliyor bana kim hak veriyor kıvrandığım zaman gururumu kurtarmak için yaptıklarımı kim doğru buluyor kim benim bencil bir canavar olduğumu söylemekten geri kaldı şimdiye değin kim) Bir sigara içimi dinlenme bahanesiyle dalga geçmeliyim, boğulacağım yoksa. Bütün arkadaşlarım da yapmıyor mu aynı şeyi? (ama ben yapınca başka türlü oluyor biliyorum bende bir şey var herkese batıyor; batan belki de benim batmaktan korkmayan halim; her neyse herneyse beni çekemeyenler nasıl olsa söyleyeceklerini söyleyecekler... gitmek istiyorum belki de kanım çekiyor beni başka yerlere bilmediğim görmediğim nasıl ol-

Yanık Görüntü

Orada olmak için geçtim
Daha dün geçtim..
Bir takım kolsuz ceketler asılıydı
Kolsuz ve inançsız ceketler..
Bir takım uslar gördüm
Daha kalındı kaldırım taşlarından..
Güçsüz umutlar gördüm,
Güçlü kollarında erkeklerin
Yokça sevişenler gördüm sonra
Oda kapılarında salınıp duran...

Orada olmak için geçtim
Daha demin geçtim..
Çökmüş yaşantı direklerine,
Bir takım çiviler çakmışlardı
Bir takım çivileri beynime çakmışlardı.
Orada kolsuz ceketler gördüm
Kolsuz ve inançsız ceketler...

Bir takım gözler gördüm sonra
Yaşadıklarını göremeyen...

Halûk ŞEVKET

duğunu bile düşünemediğim anamın ninemin bile görmedikleri garip yerler çağırıyor beni esmer kara saçlı kadınların erkeklerin dağ geçitlerinde dolaştığı bir yer bilmem ben öyle düşünüyorum belki öyle belkı değil ama biliyorum ben oraya gitsem de iki dağ tepesi arasına tellerimi gerip kozamı örmeğe başlayacağım yeniden acılık kozamı zehir kozamı parçalayıp açıp havaya çıktığım zamanlar bir iki soluktan sonra dışarının havasına dayanamayıp yeniden örmeğe başladığım onsuz edemediğim nereye gidersem gideyim kurtulamayacağım beni doğuşumdan ilence uğratılmışlığımı kendinde saklayan ısıtan besleyen büyüten kozamı örmeğe başlayacağım öreceğim kapanacağım içine düşmanlarımı yıkmak için kozamın içinde acılığı damıtacağım zehri kaynatacağım en adı duyulmadık tozları bir araya getirip karıştıracağım bu zehre sonra bir gün kozayı parçalayıp çıkacağım kapılacağım kendimi unutacağım birden aklım başıma gelecek birden kaçmak isteyeceğim kozama kapanmadan başka insanlar başka töreler görmek isteyeceğim bunu bana yaptırmayacaklarını biliyorum düşmanlarım olacak düşmanlarım olacak çünkü beni istediğim gibi yaşamaktan alakoymuş olacaklar düşmanlarım olacak onları bağışlayamayacağım kaçamayacağım da çünkü kaçtığım zaman o adını bile ancak düşünebildiğim garip esmer insanların dağ geçitleri arasında sivri yüksek kaya okları arasında dolaştıkları o ülkeye kaçtığım zaman bile bu kez kaçmaktan kaçmanın da ayıbını kurtulunmazlığını duya duya kozamı yeniden örmeğe başlayacağımı biliyorum ben bu koza için yaratıldım bu kozayı örmem için Tanrının bir yüzkarası olmak için biliyorum acılığımı zehrimi koza yapıp içine sığınmadıkça yaşadığımı bilmiyorum —başkalarının sevmeden yanmadan yandırmadan yaşadıklarını bilemeyişleri gibi...)

Cıgaram bitti, sezdirmeden yenisini yaktım. Sevmeden yaşamayanları, yaşayamayanları düşünüyorum da gene o geliyor aklıma... Aylarca önce o gün karşıma çıktığında bana baktı başını çevirip çevirmemeyi tarttı içinden belliydi, ben yardım ettim ona, «Merhaba» dedim. Gene şeytanım dürtmüştü. Ne yapacağını bilmiyordum, merak ediyordum, onu yanlış mı doğru biliyordum onu merak etmiştim. Umudumu kıracak mıydı? (her şeyden sonra artık bir umuttan söz açmanın boşluğunu bilmiyor değilim değildim ama demek gene hâlâ içimde bir umut bir şey...) «Merhaba» dedi. «Rânâ» dedirtmek istedim ama demedi bir türlü, bekliyordum adımı söylemesini bekliyordum umuyordum ama hiç değilse bu umut boşa çıkıyordu (boşa çıkmağa başlamıştı bir umudum düşmanlığım yeniden başlayabilirdi demek...) kendisini sordum, annesini sordum cevap veriyor o da bana beni soruyor Sadunu soruyordu. Kuduracak oldum. (ağız alışkanlığım yoksa daha kuduracak bir şey olmadığını ben de biliyordum kudursam önce kendime kudurmalıydım bu durumda daha başlangıçtaydık onun suçu daha başlamamıştı kendini tam olarak göstermemişti) Oyun uzun sürer gibi olunca «seni görmek isterdik gene» deyiverdim (kendimi tutamadım tutamadım arıyordum gene) «ne gibi» diye sordu bükük ağzıyla. Ne gibisi yoktu bunun, açıklamamı istiyordu, açıklamam gerekiyordu, zehri bir daha diktim, «evde» dedim, «seni yeniden görmek isterdik, dostluğunu eskisi gibi yeniden isterdik...» (eskisi gibi olamayacağını bildiğim halde...) Gözünün içine bakıyordum, dik dik, «beni bağışlamak istersen...» Sesinin kırılacağını, kaş uçlarının burnundan uzaklaşıp alnına doğru yürüyeceğini, ağzının bu kez acılıkla büküleceğini biliyordum. Hepsi oldu. «Bağışlamak diye bir şey olamaz zaten» diyordu sesi, kırık kırık, «ben zaten bağışlanacak bir şey bilmiyorum, yani ortada öyle bir şey yok», kaşları şaşkın, ağzı bükük, acılı. «Bağışlamak diye bir şey yok ki...» «Evet» demiş, üstelemiştim, «kızdığını yadsıma, bana çok kızdın, haklıydın da...» Sesi gene sertelmişti. «Kızıp kızmadığım başka konu, onu bırakalım şimdı.» Sesi çekingenleşti sonra. «Eve mi geleyim... gene?» «Evet» dedim, «istersen yani... Yalnız seninle daha önce biraz konuşmak istiyorum. Ancak eve geldiğinde, benimle daha önce konuşmuş olduğunu Sadun'a belli etmezsen... Bilmem, daha iyi olurdu belki..» Tartıyordu gene, gene yeniliyordu. «İyiliği içinse, olur» demişti. Seviniyordu aramızda bir kötülük kalmadığını söyleyebildiğine, besbelliydi. Ben de sevinmiştim, insanın eskiyen bir yaranın kabuğunu tırnağiyle koparırken kazırken duyduğu sızlatıcı sevinçle...

Bir şeyler anlatmam gerektiğini sezdiğim için anlattım Sadunun halini, «ne yapayım, bir türlü adam olamam ben» bile dedim, setlerinin açılacağını bildiğim için. «Sen kızarsın belki bu söylediklerime, benden büsbütün nefret edersin ama madem beni bir dost olarak görebiliyorsun hâlâ, konuşabiliyoruz, bunları söylemeliyim» demişti. «Böylesine kıskançlık seni hiçbir sonuca götürmez Rânâ, bundan vazgeçmelisin. Bir erkeğin hayatında tek insan olmayı isteyebilirsin ama başaramazsın bunu... (birçok şeyleri biliyor anlıyor gibi

konuşuyordu ama bir çok şeyleri de bilmiyor gibi) Bir kadınsın ama bir erkeğin bir kadından başka insanlara da ihtiyacı var» demişti, «ona arkadaş olabilirsin ama başkalarının da hakkını bilebilmelisin» demişti, «kusura bakma ama bu böyle» demişti. Kuduruyordum artık, bu kez kuduruyordum. Unutamıyorum hâlâ bu sözleri. «Hayır» demiştim, «ne münasebet, samimiyetine inandığım için konuştum, dinliyorum. Kızamam ki sana...» Nasıl görmedim, nasıl görmedim, «kızamam ki sana» dediğimde sanki «kızsan da ne olacak? Nasıl olsa her şeyi çoktan yitirmiştik, senin hatırın için yeniden başlamaktayız» dediğini, her haliyle bunu söylediğini nasıl anlamadım, görmedim. Kendi ustalığıma, kendi kozama dalmıştım. Ama o da batağa saplanıyordu, o da farkına varmamıştı bunun. «Sadun'a iyiliği için bile olsa, ihânet gibi bir şey oluyor bu» yollu sözler söylediydi sonra...

Hayır, doğrusu şu, ona birtakım şeyler anlatmak istedim. Onu eve çağırdım. Evde hayat dayanılmaz bir hal alıyordu. Müşfik ortadan çekildikten sonra Sadun'un huyları da değişmeğe başladı. Aslında Müşfik gittiği için değil, biliyorum. Ancak o da bir bahane oldu ona. Huyu değişti. Eskiden öyle olduğunu söylerdi ya inanmazdım, gerçekten de öyle oldu, tembelleşti, huysuzlaştı, beni beni (beni adamdan saymaz oldu türkçesi) unutur gibiydi, benimle konuşmamağa başladı, akşamdan sabaha, sabahtan akşama yazılarından kitaplarından başka bir şeyle uğraşmaz oldu hastalanacak diye korkuyordum, sonra anladım, yazılarını gazeteye kendi götürüyordu ben evde yokken, havasını alıp dönüyordu ama benim haberim olmasını bile istemiyor gibiydi. Bana eziyet ediyordu, bu denli domuzluğunun tutabileceğini bilmezdim. Üstelik sanki domuzluk eden benmişim gibi bakıyordu bana. Bir gün dayanamadım, başımı alıp çıktım sokağa, işte Müşfiği o gün gördüm. Müşfiği o gün onun için çağırdım eve, onunla gene eskisi gibi konuşsun (eskisi gibi benim için olamazdı artık ama Sadun için olabilirdi diye düşünmüştüm) açsın ağzını, onun için her sözüne katlandım. Sadunu hâlâ sevdiğini bildiğim için. (nereden biliyordum nereden bilebilirim artık...) Sadunu hâlâ sevdiğim, kıskandığım için. Ateşle oynadım ama üstünlük eninde sonunda gene bende kaldı. (acının üstünlüğü aranmış bulunmuş derdin üstünlüğü...)

İkinci cıgaram da çoktan bitmiş, bana bakıyorlar, düşünüyor gibi yapmalıyım, cetvelleri inceliyor gibi yapmalıyım, farkına varmamalılar, çalışmalıyım gene.

TELHA

Pencereyi açtım. Oysa her sabah açık bulurum. Bu sabah erken geldim, ben açtım. Dalmışım sonunda ama uyandırılır uyandırılmaz kalktım yıkandım giyindim çıktım. Sokaklar hâlâ kalabalıklaşmamıştı geceden beri. Yorgunluk duymuyorum. Pencereden maviliğe dalıp dalıp dönüyorum önümdeki kâğıtlara. Pencere yalnız benim sanki bugün. Kâğıtlar makineye geçmiş ağır ağır doluyor. Pencere var, o benim işte, kâğıtların ötesinde mavi bir mutluluğa açılıyor. Kâğıtlar doluyor ağır ağır, çıkarıyorum onları, yenilerini takıyorum, onlar da doluyor. Pencerede mavi orada hâlâ, duruyor yerinde, mutluluk gibi. Sarınıyorum bu maviye. Gök duru, dupduru. Benim göğüm, sarındığım mutluluğum...

Gece dalarken, Müşfiğin heyecan yoluyla, tutku yoluyla tanıdığı insanlardan uzaklaşmışım birden. Kendimizi düşünmüşüm. Anlıyorum şimdi, biliyorum. Bizimki heyecan yoluyla, tutku yoluyla tanışma olmadı. Durmadan heyecanlandık ama durmadan da heyecanımızı bastırdık. İkimiz de, konuşmadan, bu işi daha birlikte düşünmeden bundan korkmuş, elimizden geleni yapmıştık dalgaya kapılmamak için. Sevinçliyim bugün, buna seviniyorum galiba, alttan alta, açıkça farkına varmadan. Onun dediği gibi, makine olmaktan, bir kör sevgi makinesi olmaktan daha ilk anda kurtulmuşuz. Ona ilk gecelerden birinde, sevdiğim bir insan bir şey ister yahut severse o şeyi ben de ister ben de severim demiştim de, hemen atılmış, öyle olmamalı demişti. Öyle olması güzeldi ama öyle olmamalıydı, heyecanı silmek için. Çok sonra bir gün o, insan bir insanı severse sever sevmezse sevmez ama bir kez sevdi miydi kusurları eksikleri yanlışlarıyla sevmeli dediğinde ben atıldım, o eksikleri yanlışları düzeltmeğe çalışmak seven insanın hakkı olmamalı mı diye sordum. Duraksamadan konuştu: «Düşünülebilecek en yüksek ölçü bu olsa gerek iki dost arasında.»

Gök masmaviydi gene o gün. Gözlerinin yaşardığını görmezden geldim. Ben de başımı çevirdim.

Bir kâğıt daha.

Tanrıya sığındık ikimiz de.

(oysa ben de biliyorum ben de biliyorum o kaçma isteğini o kaçma uzaklaşma bozgununu o mavinin sarıya çöle dönüştüğü yeri zamanı ben de biliyorum ben de bildim uzaklarda iken yahut kendi evimde iken sevdiğim insanların yakınında uzağında örümcek ağına düşmüşlüğü önce sokulup tutmaz hale getirilmişliği sonra emilip boşalmayı ama şimdi unutmak istiyorum bildiklerimi kapılıyorum gene ama kurtuluyorum kurtulabiliyorum kapılıyorsam kaçtığım korktuğum için değil ama zayıf yerlerimi yeniden hatırladığım için... Boş lâkırdı bunlar mavi var karşımda pencere var...)

GÜLÂY

Anladım şimdi. Biliyorum. Babam Müşfik amcama gitmiştir bu gece. Öğretmen bakıyor.

LERZAN

Bana dalgacı diyemezler ya. Sabahberi çalışıyorum. Şimdi biraz dinlenebilirim. Dalga da geçerim istersem. İşim bitti sayılır. Bir ara geceyarısı uyanıp Talha'yı yanımda göremeyince merak ettim. Bekledim, hiçbir yerden ses gelmiyordu. Çıktığını anladım. Huyudur çıkmak. Daha doğrusu huyuydu. Müşfik ortaya çıkalıberi yalnız iki kez mi ne çıktı gece ortası sokağa. Ne oldu diye düşündüm bir ara. Sonra bu gece Müşfiğin nasıl soluk soluğa kapıda göründüğünü hatırladım. Talhanın canının sıkılmasını anlamak güç olmadı. Uyumuşum gene. Ama bu sabah birden Müşfiğin eve ilk gelişini hatırladım. Kapıdaki hali dün gecekinin aynıydı da ondan belki. O akşam da öyle gelmiş, Talha evde mi diye sormuştu soluk soluğa. Hayır demiştim, bir arkadaşıyla buluşacaktı altıbuçukta. O arkadaş benim demişti. Beş dakika geciktim de gidince onu bulamadım durakta Acaba beklemedi mi unuttu mu yoksa gelemedi mi diye sormak istedim onun için geldim demişti. Ah yazık demiştim, o da çok üzülmüştür şimdi, isterseniz buyurun bekleyin, bilmem ama gelir mi ki demiştim, hem iyi ki evi biliyordunuz demiştim ardından. Evet geçen akşam göstermişti demişti. Tam o sırada merdivenden Talhanın ayak sesi geldi. İkimiz birden, işte geliyor demiştik. Biraz oturmuşlardı sonra Talhayı alıp evine götürmüştü. Aradan çok bir zaman geçmedi, eve girip çıkmağa başladı, evin adamı oldu. Düşünürdüm de Talha böyle olacağını bilseydi o akşam durakta biraz daha beklemez miydi derim kendikendime. Ama nasıl olsa aynı şey olacaktı... Oldu da...

Bir gece ona sevincimi söyledim, Talha sizinle arkadaş olduktan sonra ben çok sevindim dedim, olmayacak kimselerle düşüp kalkmıyor, eskisi gibi içmiyor dedim. Biz de içiyoruz ama dedi, öylesi değil dedim. Anladı sustu. Ben devam ettim, o başka bir şey söylemedi. Ama sevindiği gözlerinden belliydi.

Ancak bir gün geldi, canım sıkılmağa başladı. Kıskançlık gibi bir şey...

Evet efendim, evet getiriyorum. Bitti evet, bitirdim... (düşünemeyeceğim...)

RÂNÂ

(aranmış bulunmuş derdin üstünlüğü su gibi hava gibi...)

SADUN

Bir şey var ki bugün... Dün gece Rânâya bakarken onu düşünüyordum, bu sabah onu gene düşündüm, öğle üzeri de bizim sokaktan, bizim pencerenin önünden geçtiğini görünce bize geleceğini sandım. Katıldım. Ama zil çalmadı sonra, kapı vurulmadı. Talhanın bizden üç sokak yukarıda oturduğunu hatırladım. Cılk bir soluk geçti gırtlağımdan. (klor koklamış gibi şaka olsun diye arkadaşların burnumun altına tutup kokla bak dedikleri neyle dolu olduğunu bilmediğim bir tüpü kokladığım günü hâlâ unutamadım lisedeydik o arkadaşlar üstelik iyi arkadaşlarımdı iyi bellediklerimden ciğerim yırtılır gibi olmuştu kan kusacağımı sanmıştım sonra kendime geldim ama bütün gün o koku burnumdaydı o arkadaşlara da bir şey yapmağa kalkmadım ne dövdüm ne sövdüm ne küstüm bugün de öyle oldu ne küstüm ne de ne de ötesi yok ki bunun artık ama gerçekten klor koklamış gibi oldum cılk cılk yırtıcı...) Gelmek isterdi, biliyorum ama Rânâ yüzünden gelmiyor...

Yıldönümümden önceki iki gelişini zaten hayra yormamıştım. Onu acele acele evden savmağa çalışmıştım, Rânâ gelmeden önce. Garip bir direnişi vardı ama. Sanki Rânâ ile karşılaşmak istiyormuş gibi. Bense kaçınıyordum herhangi bir karşılaşmalarından. Biliyordum, Rânâ bir şey söyleyecek yahut hiçbir şey söylemeden hakaret edecekti ona. Son gidişinde, üzülme demişti ben gene gelirim. (üzülme derken benimle alay ediyordu, kararını vermişti, beni hazırlamak için bile değildi o sözler, üzülme diyordu, sen istediğin denli uğraş çabala ben gene bildiğimi okurum diyordu) Geldi de. (hoş artık bugün düşüne düşüne gelmesine yol açanın belki de gelmesini isteyenin Rânâ olduğunu sezer gibi oluyorum, belki de yanılıyorum ama ilk geldiği gün yani Rânâyla ilk karşılaştığı gün ikisinde de benim aldanamayacağım bir hal vardı, Rânâ bir kavgayı kazanmış gibiydi, önce Müşfiğin bu hareketini beğendiğini gelmesinin hoşuna gittiğini bir daha üstünlüğünü belirttiğini sandım ama sonra o kazanmanın gururu içinde biraz bir parça da istenen bir şeyin dilenen bir şeyin olup olmayacağı merakından kurtulmuşluğun sevincini seçer gibi oldum bilmem bilmem bilmem) Rânâyla karşılıklı oturuyorduk. Geçen yıl kutlanan yıldönümümü hatırlıyordum ben. O gece evde bir sürü insan vardı. Müşfik de vardı aralarında. Eğlenilmişti, saatlerce eğlenilmişti. (ama ben eğlenmiyordum benim için eğleniliyordu ama ben eğlenenlere bakıp biraz eğleniyordum canım sıkılmıyordu memnundum ama onlar gibi eğlenemiyordum ben Rânâ beni bildiği halde beni de eğlenceye katmak için elinden geleni yapıyordu ama benim eğlencem yetiyordu bana onlarınkine katılıp daha çok eğlenemezdim böyleydim böyleyim ben) Yalnız Rânâda bir hal vardı, daha doğrusu geceyarısından sonra bir hal olmağa başladı, alttan alta akıp bir gün habersiz toprağı çökertiveren sinsi sular gibi... Ertesi gün çıkmıştı bu sıkıntı ortaya. Müşfiğin adı bir boşanma hikâyesine karışmıştı, Rânâ aradığını bulmuş gibiydi. (karıştırılmıştı daha doğrusu karıştırılmıştı demeliyim Rânâ bunu neden arasındı onu da bilemiyorum ama böyle bir hali vardı) Müşfik bir yuvayı yıkmaktan çekinmeyecek bir adam diye tutturdu. (isteseydi Rânâ daha iyi bir bahane bulamaz mıydı sanki? Onun için bilemiyorum böyle bir fırsatı arayıp bulmuş gibi olmasını, hem eğlentinin orta yerinde... Müşfiğin ocak söndürdüğünü, söndürmekten çekinmeyeceği yoktu ki ortalıkta...) Yalnız Rânânın korkusu vardı. Böyle bir hikâyeye karışması sanki bize de uğursuzluk getirecekti. Rânâ her şeyden önce beni kıskanıyordu. biliyordum, beni yitirmekten korkuyordu. Müşfiğin uğursuzluk getirebileceğini (onu düşündüyse, o gece aklına takmış olacak. Onu böyle suçlandırmakla evden uzaklaştırmak istiyordu, anlıyordum, onu görmek bile istemiyordu artık. Korkuyordu. Yahut başka düşünceler vardı kafasında. Belki bırakılmış bir kadın olmaktan korkuyordu, belki de benim kaçmamdan. Müşfik bir boşalma bahanesi oldu. Birkaç gün o eve geldikçe, yarım ağızla bir merhaba dedi, konuşmadı, surat astı, sonunda bir gece beni zorladı o işi yapmağa. (ben istemeseydim, evet demeseydim, yaparım

demeseydim yapamayabilirdim de ama yaptım ben de istiyordum demek, ben de kabul ediyordum, onu, Rânâ'ya her nedense hak veriyordum demek) Ertesi gün Müşfiğe açıkça anlatmak zorunda kaldım. Rânânın ona artık güveni kalmadığını, bile bile isteye isteye bu karıkocanın arasına girdiğini düşündüğünü, artık onu görmeğe tahammül etmediğini, eve hiçdeğilse bir zaman için gelmemesinin daha iyi olacağını söyledim. Kaçar gibi konuşuyordum. Kovalanır da kaçar gibi. Kaçıyordum, kendimden de kaçıyordum. Hır gür çıkmasını istemiyordum. Müşfik bunu kolayca anladı, bana yardım bile etti. Utanıyordum, kaçıyordum hâlâ Müşfik «olur» dediğinde, «gelmeyiveririm» dediğinde. Sesi boğuktu. Yalnız bir şey bilmek istiyordu. Sokakta karşılaştığımız zamanlar ne yapacaktık. Ne cevap vereceğimi bilemedim. Hale göre demiştim. «Buna da peki» demişti. Beni arada bir görmek isteyeceğini, evine gitmemi, dışarıda buluşmamızı söyledi. Peki dedim ama ben de inanmıyordum böyle olabileceğine. Kaçıyordum hâlâ. Allahaısmarladık, telefonunu bekleyeceğim dedi, gitti. Ondan sonra da ben aramadım. O bir iki kez kaçamak geldi, oturup konuştuk, gitti sonra. Bu işi nasıl yaptım şaşıyorum hâlâ.

Yıldönümümde geldi kapıya dayandı. Şaşırdım. Girdi içeri, bir şey olmamışçasına merhaba dedi Rânâya. Oturdu. Çok değil. Sonra gene geleceğini söyleyerek kalktı gitti. Şaşkındım. Rânâ memnundu sanki gene geldiğine. Belki de geçen zaman onu değiştirdi diye düşünmüştüm. Bir iki kez daha geldi. Rânânın evde olduğu saatleri seçmesinde bir sebep aradım, kendini yeniden kabul ettirmeğe çalışmaktan bir başka sebep bulamadım. Son gelişi gene bir acı geliş oldu. Rânâ daha ilk sözlerinde Talhaya taş attı. Talhayı tanıdığından da değil, ben bile tanımıyorum. Onları birlikte görmüş olacak. Bana da Müşfiğe de yeni bir dert kazandırmak içindi bu taşı. Müşfik güldü, konuştu, ancak bu taşı da unutmadı. Gittiğinde bir daha gelmeyeceğini biliyordum. Rânâ söyleyeceğini söyledikten sonra, karnındaki yeni dirimi üstü kapalı sezdirdikten sonra, yani artık ne olursa olsun, ne olmuşsa olsun, yenenin o olduğunu anlattıktan sonra çekilmiş yatmıştı. Birkaç gece sonra tiyatroda karşılaştığımızda Müşfik geldi benimle konuştu ama biraz ötede duran Rânâya bakmadı bile. Neden bakmadığını biliyordum ama bunu ikisi de bilmiyor, yani bildiğimi bilmiyorlar. Rânâ aynaların içinde önce Müşfiğe sonra Talhaya uzun uzun bakmıştı. Ben gözucu ile görüyordum Rânânın yaptığını. Farkında değildi ama o. Ondan sonra Müşfikle gözgöze geldiler aynanın içinde. Müşfik gülümseyecek bile oldu. Rânâ, onu gördüğünü belirte belirte gözlerini çevirdi, başka yana baktı. Artık her şey bitmişti. Ben hâlâ kaçıyordum. Bu kirli, bu çirkin hikâyeden kaçıyordum. İnsanların herhangi bir gizli duyguya bahane edilmelerinden kaçıyorum. Kaçacak yer bilmiyorum. Rânâ daha iyi bir iş yaptığını mı sanıyor şimdi? (ama onu olsun kendimi olsun suçlandırmaktan ne çıkacak hepimiz suçlarımızı bile bile işlemiyor muyuz işleyip durmuyor muyuz işledikten sonra bir türlü yanaşmıyor değil miyiz ölüme ölüm bize ancak yapamayacağımızı yaptıktan sonra ağır gelmiyor mu?)

RÂNÂ

Bunu kabul etmeliyim artık. Akşamdan beri aklımda evirip çevirip durduğum, kendikendime bir türlü kabul etmeğe yanaşamadığım şeyi kabul ettirmeliyim. Müşfiği sevdim, daha doğrusu istedim. Sadunu böylesine sevdiğim halde, elimden kaçırmamak için hayatımı çekinmeden ortaya koyabileceğim halde, o eğlenti gecesi Müşfiği sevdiğimi anladım, onu istediğimi duydum. Bana yüz vermiyordu. Yok, yüz vermek değil, adi bir lâkırdı, yüz vermek değil, beni sayıyordu, onun için bir ablaydım, bir ne bileyim bir insan herhangi bir insandım, bana hiçbir başka türlü duygu duymadı, beslemedi, belki de besleyemeyeceğindendi ama olsun, besleyebileydi gene de bana yaklaşacak, kötü niyetle yaklaşacak adam değil (kötü niyet dediğim şeyi sanki ben istemedim mi? Ah bu anda burada olmayacaktım ben, olmamalıydım, bütün bu şeyleri düşünmemeliydim, bildiğim insanlar dolmamalıydı aklıma, bildiğim sözler duymamalıydım çevremde kafamda, o esmer insanlar arasında olmalıydım, tanımadığım seslerini bile anlayamayacağım insanlar arasında dar dağ geçitlerinden geçerken sepetleri başlarında o dağların ötesindeki vadilere kendi vadilerinin yemişlerini o garip çoğunun adı duyulmamış tadı bilinmemiş yemişlerini götüren kuşdilli insanların arasında olmalıydım, sıcaktan yarı çıplak gezen, Tanrıya körükörüne inandıkları bağlandıkları halde günah işlemek için hiçbir fırsatı kaçırmayan yaşamanın tadından başka yalnız Tanrı korkusunu bilen adamlar arasında...) Sadunu, Talhayı sevdi, seviyor, bana yaklaşmadı bile. Kıskandım, ama Sadunu kıskandığım ölçüde kendimi de kıskandım galiba. Birbuçuk yıl kendikendime bile bunu açıkça itiraf etmedim, edemedim. Şimdi edebiliyorum artık. Tehlike kalmadı. Müşfik biraz daha gelmiş olaydı eve belki bir şey olurdu. Yok yok olmazdı gene olmazdı ya, evden uzaklaşması gerekiyordu...

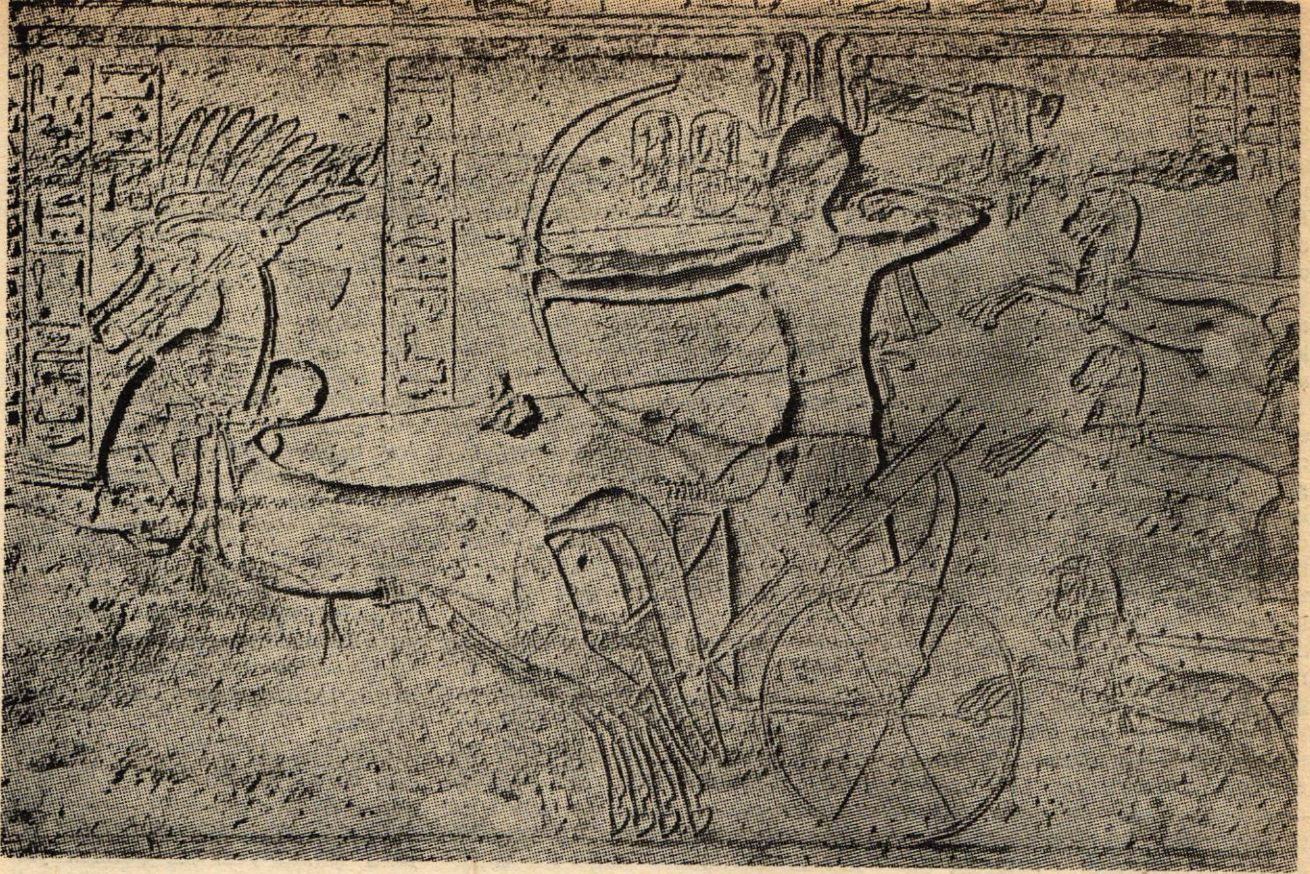
Hepimizi kurtardım. İplerin benim elimde olduğunu, hepsini isteğimce oynatabileceğimi gösterdim onlara. (yeni bir koza örmem gerekti çünkü yeni bir gömlek yalnızlığıma beni yeniden bürüyecek bir şey kozam gerekti bana hava gibi su gibi...) Gösterdim, gücümü öğrendiler, ben de öğrendim onlar la birlikte kendi gücümü, ama ben güçsüz yanımı da biliyorum, onu da öğrendim. Talhayı bile kıskandım hakkım yokken. Yok yok bitti artık. Bu son karar olacak, dayanırsam tabii, yeni bir çılgınlık etmezsem, bu son karar olacak. Müşfiği artık unutmalı, onu görmemeliyim, onu yaşadığını unutmalıyım, çocuğum var nasıl olsa. Çocuğum var, her şeye karşı o koruyacak beni, bir oğlum olacak, olmalı, olur inşallah, Sadun da artık evlendiğim, beğendiğim, sevdiğim Sadun olacak. Müşfik yok, olmayacak. Belki yıllar sonra... Hayır o kapıyı bile açık bırakmamalı. Yok. Bu kadar. Ne de kolaymış, aradan birbuçuk yıl geçince ne de kolay geldi... Müşfik yok. Kurtuldum ondan. Hepimizi de kurtardım. İpler benim elimde. Çekiliyorum artık...

(bir gün görüşürsek —gene de öyle düşünmeden edemiyorum— bir gün görüşürsek elimi uzatacağım, konuşacağım, onu gene çağıracağım eve nasıl olsa kurtulmadım mı kurtulmadık mı?)

LERZAN

Evet, kıskançlık gibi bir şey.. Sabahberi bir sürü şey oldu ama,

(26. sayfada)

Otağ'ın kişileri

İLHAN BERK

ŞİİRİN ÇİZDİĞİ ÇİZGİ

«... Oysa ne yalnızlıklar ne sıkıntılar var, bilemezsiniz.»

Paul Valéry, *Deniz Gömütü* şiiri için yazdığı yazıda, şiirin doğuşunu anlatırken, *konusundan* önce, bir *biçiminin* geliştiğini, sonra da, onar hecelik altılıkların (kalıp) doğduğunu anlatır. Böylece, Deniz Gömütü şiirinin konusunu, biçimin getirdiğini söyler. (Biçim sözcüğü yerine, burada, bir başka sözcük kullanmak gerekiyor. Bunu Valéry'nin dediğini tam aktarmak için söylüyorum; çünkü Valéry öz'le, biçimi ayırmak istemez. Biçimi öne alarak, şiirin bütün öbür ilkelerini onun içinde düşünür. Biçime o, şiirin yapısı (Composition) gözüyle bakıyor).

Öte yandan, Edgar Allan Poe, *Kuzgun* şiirinin yazılışını anlatırken, bunun tersi bir yolu, konudan sonra, biçimin geliştiğini söyler. Böylece, yazmak istediği şiirin konusunu önceden bilir. Bundan sonra, düşündüğü konuyla ilgili en uygun ses düzenini, *biçimi* bulmaya çalışır. Kısaca, şiiri Valéry'nin tersine kurar.

Otağ'ın yazılışında, Edgar Poe'nın Kuzgun için uyguladığı yönteme yakın bir yol tutulmuştur. Bu, önce, konuyu seçmemden, sonra da, yine Poe'nın uyguladığı, daha çok da bilimsel diyebileceğim, ayni yolu tutmamdan geliyor. Bu bilimsel dediğim yol, şiirin dış yapısıyla ilgili olup, daha çok ölçüye bağlı, bir yöntemdir. Otağ'ın başlangıçtaki konuyla ilgili yönü, sonradan değişmiş, Valéry'nin yöntemine daha bir yaklaşmıştır.

Otağ, konusunu Kutsal Betik'in, *Kırallar* bölümüyle, *Mezapotamya* üstüne okuduğum kitaplardan almıştır. Mezapotamya'ya özel bir sevgi duymuşumdur hep. Mezapotamya'daki, özellikle, gelmiş geçmiş uygarlıklar, Otağ'ın, başlangıçta biricik konusuymuş gibi göründü bana. Bu konu beni hemen de şiirin uzunluğu, kısalığı sorununa götürdü. Şiiri *Beş bölüm* halinde düşündüm, öyle de oldu. Beş parça olarak düşündüğümde, bunların kalıbını da düşünmüştüm; ya da bu bulduğum kalıp (Balad), parçaların sayısını ortaya koymuştu. Böyle diyorum, çünkü, Balad'ın iki çeşidini kullandım ki, bu kalıplar şiirin boylarını azçok ortaya koyuyordu. Önemli olan, balad kalıbını şiirin konusu, (una kendisi de

diyebiliriz) istiyordu. Bunun için balad kalıbını şiirin istediği *öz* getirdi diyebiliriz. Öz ya da konu nasıl br biçim istiyordu? Bunun en belirgin yönü, bir öykünün anlatılmak istenmesi, daha çok da, bu öykünün hem konuşma diliyle yazılacağı, hem de konuşmaları taşıyacağıydı. Balad, bunun için, biçilmiş kaftan gözüktü bana. Şu var ki, gerek İngiliz, gerek Fransız balad'larında konuşmalar için istediğim balad biçimleri pek yoktu; oysa Amerikan halk balad'larının düzeninde *Koro* vardı ki, bu da bana konuşmalar için uygun geldi. *Kırallar*'la, *Mezapotamya* üstüne olan yazılar, bir kıralla bir kıraliçenin öyküsünü çiziyorlardı kafamda. Olay ilk çağda geçiyordu, herzaman yaptığım gibi, bu şiirde zamanları daha bir karıştıracak, özellikle de, günümüze bol bol uzanacaktım. Bu konu da, önümde büyük bir örnek de vardı : *The Waste Land.* Çorak Ülke'nin zaman karışımı, parçalara bölünmüş olması, sonra da konuşma diliyle yazılması beni ilk anda ilgilendirir oldu. Bunun için de, sık sık kitaplığa gidip, Eliot'un bu şiirini teypten, kendi sesinden, dinlemeye başladım. Çorak Ülke'yi okudukça, dinledikçe, yazacağım şiir bana bitmiş gibi görünüyordu. Oysa, daha tek satır yazmamıştım, konuyu da bölümlere ayırmaktan çok, beş parça olarak düşünmekten ileri gitmemiştim. Zamanla şiirin bölümlerini, konularını, yerlerini az çok belirtmiştim ki, ilk göğük çıka geldi :

O zaman çadırlar sökülür / bir çağdaş yahudi
ardımızdan göğü kapardı.

Bu göğük, balad'ın *konusunu* getiriyordu bana. Balad bittiği zaman, başta kurduğum öykü içinde şiirin yerini bir türlü bulamıyordum. Ama, *şiir olması* bana yetti; yeri, konusu beni ilgilendirmez oldu. Daha sonra da başta düşündüğüm öykü gittikçe silindi, onun yerine bu baladın öyküsü beni ilgilendirir oldu. Artık benim için, *bu şiirin koyduğu yaşama* vardı. Bu da beni başka şiirlere, başka betiklere, kısaca başka yaşamalara götürdü. Stewart Perowne'nın *The life and Times of Herdode*'u okumağa başladım. Hirodes birden gözümde büyüdü. Büyük bir çağ diye baktım o çağa. Oradan Salome'ye uzandım. Salome'ye uzanışım, bana bir kurtuluş gibi geldi. Balad'ların yazılması için Salome yeter bir konuydu. Artık Salome üstüne yazılmış ne buldumsa onu okuyordum. Mallarmé'nin *Hérodiade*'ı ilk aklıma gelen şiirdi. *Çivi Yazısı*'ndan sonra, yeniden, Mallarme'yi açtım. Sonra Oscar Wild'ı, Flaubert'i, ordan da şiirlere geçtim: Apollinaire'in Salome'sini tutup deftere çektim. Konu artık tamamdı: Salome'yi kıraliçe olarak koyacaktım, Hirodes'de kıraldı, düşük bir kıraldı, yaşamını anlatacaktı; bitecekti.

Salome konuşmıya başlamıştı bile :

Ben bazı sulara çıkarım bazı evlere (Gittim seni ne uzun : ölüm gibi bir şey.)

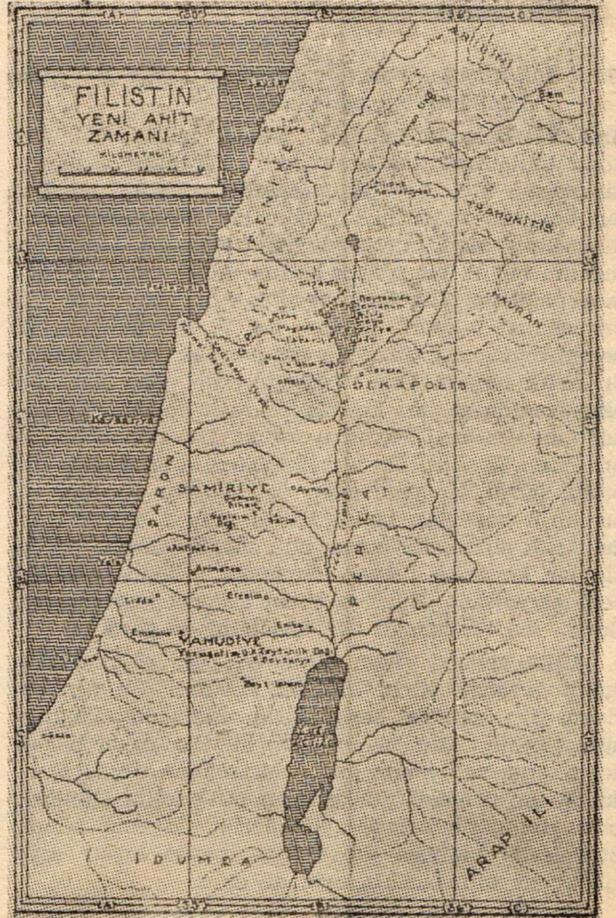
Nedense, bu balad'ın soyut bir dili amaçlamasını istedim, ya da Salome'nin sütannesiyle konuşmasında böyle bir dilin daha etkili olacağı beni ilgilendirdi. Bir gün, bu baladın da bittiğini gördüm. Ama öbür balad'la yanyana koyduğum da aralarında bu kez de hiç bir bağ olmadığını gördüm. Ayrıca, bu iki balad, yazacağım öbür üç balad'ın konusunu hiç mi hiç geliştirmiyordu. İki ayrı şiirdiler. Öte yandan, ne Salome ne de Hirodes hiçbir balad'ı muştulamaz olmuşlardı, onları da kapatmıştım. Bir zaman, yazmayı bıraktım, tarih kitaplarına düştüm. W. H. Auden'ın *Blessed Event* şiiriyle, Thin Thomas'ın, *The Hand that signed the paper* şiirini deftere geçirdim. Onlardan medet umuyordum. Ama bana hiçbir şey vermediler.

*
* *

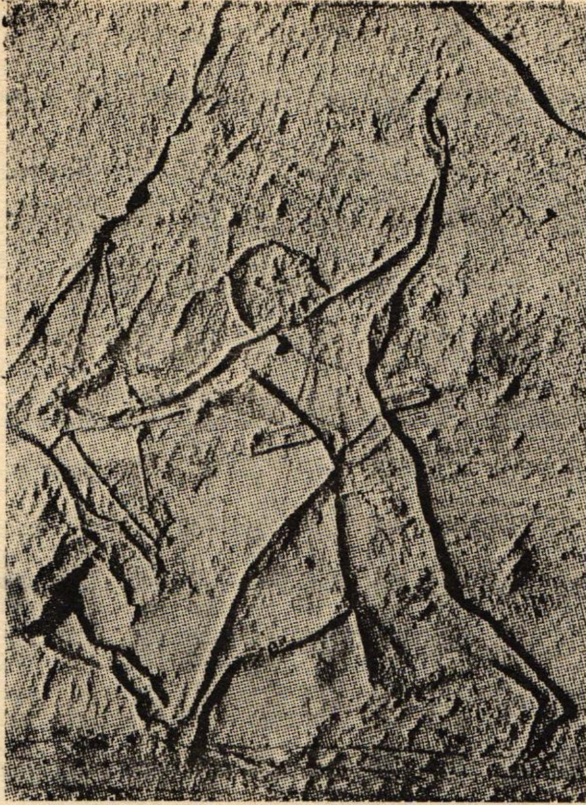
Birden, birgün, şiirlerin konusunun değiştiğini gördüm: Otağ'ın konusunun yerini, ben alıverdim. *Bunu, yaşamamın bir yeri* yapmıştı. Ben artık o çağların, ölümlerin, aşkların, yalnızlıkların içindeki *düşük kıraldım.* Ama bu günlerde yaşıyordum :

Ve bir çocuk büyük uykusunda İstanbul, Avrupa'yı
uyuyordu / — sesini koydu İhtiyar.
Şimdi eski zamanlara civar yerler bizim göcümüzü
bekler / şimdi ne kadar güzel olduğudur sesin.
Kıl çadırlarımızı söker, artık yalnız ağzının yangınına
dururum / düşer kırallar.
Yalnız ben ateşler yakarım / eskir onüçalmışdörtsıfırüç / eskir en uzak at, resimlerin.

Üçüncü Balad, bitince, üçünü yan yana koyduğumda birbirleriyle yine hiçbir bağ bulamadım. Bildiğim birşey varsa, üçüncü balad'ın *kitapların dışından geldiği,* daha önceki iki balad'ı da yavaş yavaş oldukları yerde değiştirmeye başlamasıydı. Öyle de oldu: Otağ'ın konusunu bu üçüncü balad çizmeye başladı. Kısaca, şiirin konusu yine değişmişti. Ama şiirin başta düşünülen konudan gelen biçimi buyruğunu sürdürüyordu, eski konu onu ilgilendirmiyordu. VI. Balad bittiği zaman, birden ilk balad'ın yerinde buldum kendimi :

Otağ'ın geçtiği yerler

Otağ'ın kişileri

Bir sülün düştü Birdenbire yüzümüz eskidi Bir çarşı büyürken baktım durdu.

Ama VI. balad'la yanyana geldiği zaman, yine bir konu bütünlüğü kurulmuyordu. Bıraktım yazmayı, bir zaman hiçbirşey düşünmemiye çalıştım. IV. Balad boyunca büyüttüğüm yalnızlığı dinlemiye başladım. Bir zaman, umutsuzluğuma sarıldım. Umutsuzluğumu büyük bir gerçek bildim. Bunu bütün balad'lara dağıttım. Bir gün, balad'ları bu umutsuzlukla bağdaşmış buldum. Böylece de V. Balad'ı yazmak benim için kolay oldu. Bu umutsuzluk yaşamamdaydı. Artık hergün Otağ'ı okuyurdum, ama her gün okuyuşumda şiirleri bir türlü sıraya koyamıyordum, her gün yerlerini değiştiriyordum. Bir zaman öylece bıraktım. Yeniden ele alıp üzerlerinde çalıştığım da, bütün şiirin bir yere gelip dayandığını gördüm ki, bu şiirin başından beri güdülen amaca benzemiyordu. Artık şiir kendi buyruğunu sürdürüyordu; bu da hiç bir konunun tutsağı olmamak şeklinde kendini belli ediyordu. Böylece şiirin konusu yokolmuştu. Bunun hiç bir zaman değişmediğini de gördüm.

Bana gelince, şiirin böyle bir yere gelip dayandığını görünce, şiirin bittiğini anladım. Bu yeri sevişim, şiiri, aslında, başka türlü anlamadığımla bağlıdır elbette. Şiir benim için, bir kez daha, hiçten doğuyordu, salt *biçim*, bir o buyruğunu sürdürüyordu. Bu şu demekti: Balad'ların birer konu edinerek gelir gibi görünmeleri, biçimlerini getirmek içindi. Biçimlerini bulunca da, elbette, başka hiçbir şeye ihtiyaçları olmıyacaktı, öyle de oldu.

Şiirleri, böyle yeniden elime alışımda *(yeniden yazışımda da diyebilirim)*, buyruğunu sürdüren biçim, iki yönüyle kendini belli ediyordu: Konu ve dil. Konunun gittikçe silindiğini görüyordum, ama yok olmuyordu, bir başka alana giriyordu, yeni bir yolculuğa çıkıyordu. Bu da soyut bir yolculuktu. Bu yolu, resimde *figure*'ü adım adım yenip, soyuta gitmek isetğine benzetebiliriz. Böyle bir yoldu artık tuttuğum. Bu da en iyi dilde belli oluyordu: dil soyut bir yolculuğa çıkmıştı, *belirli anlatımı* atıyordu, daha doğrusu anlatmaktan çok, duyurma alanına iyiden iyiye kaymağa başlamıştı. Bunu sözcüklere dek uzatıyordum, soyut sözcükler seçiyordum. Duyurma, özellikle çağrışıma, simgelere dayanır olmuştu. Çağrışımlarda, elden geldiğince, uzak çağrışımlardı :

Ben seni çıkarım, belki o balkonları / çekilir odaları denizin / Bir yeldeğirmeni havayı döver.

Şiiri, şu yoldan, soyuta kaydırıyordum:

— *Ve bir sülün düştü.. Ve H, ulakların elinden mektubu aldı, ve onu okudu.*

Bu göğük, sonunda, şu biçime girdi:

Bir sülün düştü Birdenbire yüzümüz eskidi Bir çarşı büyürken baktım durdu.

Ara Balad, bu soyut dilin büyük bir örneği gibi göründü bana. Öbür Balad'larda onun diline kaymağa başladı. Dil böylece buyruğunu ele aldı, artık konudan söz edilemezdi, dil bunu boyuna siliyordu çünkü. Paul Valéry'nin *Deniz Gömütü*'nü yazarken geldiği yere gelmiştim: Biçim konusunu getiriyordu, bu, en çok da dille gelen birşeydi. Buna, *şiirin yapısı* gözüyle de bakılabilirdi belki de böyle bakılması daha doğruydu. Dilin, biçim de getirdiği bu belli belirsiz *konu* neydi? Bunu, bir türlü bir yere bağlıyamıyordum. Kendi kendime, Otağ'ın konusu nedir? diye sorduğumda, karşılığını veriyordum: Hiç. Buraya, nereden, nasıl gelmiştim? Bunda en etkin yolu çizenin dil olduğunu anladım. Bu da, benim şiir anlayışımda büyük bir yer tutuyordu. Şu oluyordu: *Şiiri anlayışıma doğru çekiyordum.*

Artık benim için birşey kalıyordu: Hiç'in alanını araştırmak. Daha önce de dediğim gibi, bu tanım bir konusuzluk demek değildi. Balad'ları okudukça buraya varıyordum. En belirgin yönü, belli bir yere oturtulmamasıydı, bunda birşeyi çizmek yoktu, bir yeri imleyordu daha çok, ama o *yer* anlatılamıyordu. Öte yandan, bu yer vardı. Belki bunun için, anlatılmadığı için ben buna: Hiç diyordum. Benim onu *var olarak görmem,* sanırsam, yaşamamdan geliyordu. Bunu, şiirleri okudukça anlıyordum. Bana ilk anda gelip vuran *yaşamalar* oluyordu çünkü. Ama başkası için bu bir *yer* olabilir mi? bilmem. Böylece, yaşamamın başkasındaki yerinin ne olduğunu bilemem demek istiyorum. Zaten *Otağ*'ın konusunu bana düşündüren de, bu başkasıdır. H i ç 'i de ona karşı koyuyorum: Öyle bakması için.

H i ç, böylece, *bir yaşamayı* bir simgeyle göstermek, ona bir *ad* vermektir. Bu da, Otağ'da anlamdan çok, konuyu silmek istemek sonucu doğan bir yöntemdir.

*
* *

Otağ, karanlık, giriftse bu yönüyle karanlık, girifttir. Benim için, Otağ'ın başka bir yönü var: *Yaşamamdan gelmesi.* Hiçbir kitabıma yaşamamın böylesine girdiğini sanmıyorum. Bundan başka,

(30. sayfada)

ROALD DAHL'DAN
TOMRİS TAMER

Dilek

izkapağındaki eski yaranın kabuğuna dokundu çocuk. İncelemek için eğildi. Onca büyüleyici bir yan vardı yara kabuklarında; meydan okurlardı kendine, dayanamazdı.

Evet, diye düşündü, acısa da koparacağım kabuğu, kopmaya hazır olmasa da, ortası yapışsa da... Ne kadar acırsa acısın koparacağım.

Kenarlarına dokundu yaranın. Yavaşça tırnağını kabuğun altına geçirdi, azıcık kaldırır kaldırmaz katı kahverengi kabuk olduğu gibi çıktı, ilginç bir küçük, duru kırmızı deri yuvarlağı kaldı yerinde.

Güzel. Çok güzel. Yuvarlağı ovaladı, acımıyordu. Kabuğu aldı yerden, bacağına koydu, sonra tırnağıyla bir fiske vurdu ona; kabuk uçtu, oturduğu merdivenlerden ta uzaktaki kapıya kadar her yanı kaplıyan o kocaman, kırmızılı, karalı, sarılı halının ucuna düştü. Koca bir halı. Bir tenis alanından büyük. Çok daha büyük. Şimdiyedek nasıl farkına varmamıştı, ama şimdi, birdenbire esrarengizleşti renkler, parladı, gözlerini kamaştırırcasına üstüne atıldı çocuğun.

Bak, dedi kendi kendine, halının kırmızı bölümleri kızgın kömür parçaları olsun. Ne yapmalıyım, biliyor musun? Kapıya kadar onlara değmeden yürümeliyim. Kırmızıya değersem yanarım. Zaten yanacağım. Kara bölmelere gelince... evet karalar da yılanlar, zehirli yılanlar; çoğu engerek, kobra; ağaç gövdeleri gibi kalın yılanlar. *Onlardan* birine değersem beni sokacak; ikindiden önce öleceğim. Bir şey olmadan karşıya geçersem, yanmazsam, ölmezsem de yarın doğum günümde bir köpek yavrusu armağan edecekler bana.

Ayağa kalktı. Bu geniş renk ve ölüm dokusunu daha iyi görebilmek için birkaç basamak daha çıktı. Kurtulabilir miydi? Yetecek kadar sarı var mıydı? Yalnız sarıların üstünde yürüyebilecekti. Yapabilir miydi acaba? Bu önemsenmiyecek bir yolculuk değildi; tehlike büyüktü. Çocuğun yüzü —beyaz sarı perçemi, büyük mavi gözleri, küçük sivri çenesi— kuşkuyla uzandı parmaklıktan. Bazı yerlerde çok inceliyordu sarı, yalnız bir iki yerde geniş boşluklar vardı, ama öbür uca kadar uzuyordu. Daha dün ahırdan yazlık evlerine giden yoldan çatlaklara değmeden geçen biri için bu halı işi güç olmamalıydı. Yılanlar düşünülmezse. Yılanları düşünmekle bile ince bir korku akımı geçiyordu içinden, iğneler baldırlarına, tabanlarına batıyordu.

Yavaşça aşağı inip halının ucuna yaklaştı. Küçük, sandallı ayağını uzattı, dikkatle sarının üstüne yerleştirdi. Sonra öbür ayağını da getirdi onun yanına. Ancak yer vardı. İşte! Başlamıştı bile! Parlak, uzun yüzü gergin, öncekinden biraz daha beyazdı; kollarını iki yana açmıştı dengeyi bulmak için Bir adım daha attı, ayağını kara yamanın yukarısına doğru iyice kaldırdı, öteki yandaki dar sarı geçide uzattı ayak parmağını. İkinci adımı da atınca durdu, dinlenmek istedi, kaskatıydı gövdesi, dimdikti. Sarı geçit, beş metre kadar kesintisiz uzanıyordu. Yavaşça ilerledi sarı geçit boyunca, gerilmiş bir ipte yürürcesine az az ilerledi. Yolu yana kıvrılınca, bir uzun adım daha atması gerekti; kötü görünüşlü bir kırmızı-kara karışımı vardı önünde. Bir ayağı havadayken, sendelemeye başladı. Delice salladı kollarını, yeldeğirmeni gibi salladı dengesini korumak için. Sonra yeniden güvenle öteki yana bastı. Nefesi kesilmişti artık parmaklarının ucunda hep böylesine gergin durmaktan, kollarını açık tutmaktan, yumruklarını sıkıca kapamaktan. Büyük, güven dolu bir sarı adadaydı. Genişti durduğu yer, düşmesine imkân yoktu. Orada dinlenerek, korkarak, bekliyerek, her zaman bu büyük güven dolu sarı adada kalmayı dileyerek durdu. Ama köpeği alamamak korkusu ilerlemeye zorladı onu.

Adım adım uzaklaştı; her iki adım arasında durup tam nereye basması gerektiğini kararlaştırdı. Bir zamanlar seçme hakkı vardı yolunu, soldakini seçmişti; daha güç gibi görünüyordu ama daha az kara vardı o yönde. Onu sinirlendiren karaydı. Çabucak baktı omuzunun üstünden. Yarı yola gelmişti nerdeyse. Geri dönemezdi. Geriye dönüş olmazdı artık. Ortadaydı, ne geri dönebiliyor, ne de bir yana sıçrayabiliyordu; çok uzaktaydı çünkü. Önünde uzanan kırmızıyla karaya baktıkça baş döndürücü bir korku kabarışı duydu göğsünde —geçen Paskalya'da, Piper's Korusu'nun en karanlık bölgesinde kaybolduğu, yapayalnız kaldığı o ikindi duyduklarını...

Bir adım daha attı; ayağını dikkatle görünürdeki tek sarı parçanın üstüne yerleştirdi; ama bu kez bir santim karaya girdi parmağı. Değmiyordu, görüyordu değmediğini, sandalının ucunu karadan ayıran küçük sarı çizgiyi görüyordu; ama yılan bu yakınlığı duymuşçasına kıpırdadı, başını kaldırıp parlak boncuk gözlerle ayağa baktı, değip değmediğini inceledi.

«Sana değmiyorum! Isırmamalısın beni! Görüyorsun, değmiyorum sana!»

Birincinin ardından ikinci bir yılan kaydı; başını kaldırdı. İki baş vardı şimdi; ayağına, sandalının atkısı altında derinin göründüğü çıplak yere bakan iki çift göz. Çocuk parmaklarının ucunda yükseldi, korkudan donmuştu. Yeniden ilerlemeye başlaması için dakikalar geçti.

Bu kez atacağı adım gerçekten uzun olmalıydı. Halıyı enine kesen şu derin, kıvrımlı kara ırmak vardı çünkü; durumuna göre de en geniş yerinden geçmesi gerekiyordu. Önce atlamayı düşündü, ama sonra öbür yandaki dar sarı çizgiye erişip erişmiyeceğine kesin olarak karar veremedi. Derin bir nefes aldı; bir ayağını kaldırdı, yavaş yavaş önüne doğru uzattı, daha daha ileri, sonra aşağı, aşağı, sandalının burnu sarının ucuna gü-

GEÇEN AYIN İÇİNDEN

UYAN BEYİM, SABAH OLDU! — İki yıl Amerika'da kaldıktan sonra yurda dönen bir «yurttaşımız», yıllarca Atatürk devrimini baltalıyanların çığırtkanlığını yaptıktan sonra, şimdi de Onun büyük bir savaşını ad yaparak ortaya çıkan gerici bir gazeteye mektup yollamış.. Kendisi Amerika'da iken ne değişiklikler olmuş ne değişiklikler!. Efendim, «müddet» kalkmış da yerine «süre» gelmiş v.b.. Dünya teknik ilerlemeler içindeyken bir sözcük değiştirmekle zaman kaybediyormuşuz v.b. Gazete de, bu acayip mektubu pek ağzı sulanarak sunuyor ve «Aziz okuyucum» diyor «sapıklık bu kadar değil!»

Dil değişmesini iki yıllık bir öykü sanan gafil okuyucunun, mektubunu gönderdiği geri tutumlu gazeteden başka bir şey okumadığı anlaşılıyor. Türkiye'nin altmış yıldan beri Doğu kültüründen Batı kültürüne geçebilmek amaciyle Doğu kültürünün ögelerini, bu arada başta gelen dil'i değiştirmek, yenilemek için didindiğinden haberi yok.. Selânik'te doğan Genç Kalemler'le de az mı alay edilmişti? Ama onların çizdikleri program gerçekleşti, alay edenler yazdıkları ile birlikte unutulup gittiler. Amerika'dan gelir gelmez şehirden köye inmiş gibi şaşalıyan okuyucu da, sütun başlarında bir şeyler geveleyip duran, dil'e ve düşünce'ye beş paralık emekleri geçmiyen adamlara konu vermiş oluyor. Dünyada her şey bir gelişme içindir. Türk dilinin gelişmesi de zorunludur. Osmanlı dilini silkip atarak öz bir Türkçeye ulaşmak kolay olmıyacak elbette.. Efendilerinin Osmanlıcanın en yavan biçimini kullanmasına ağızlarının suyu akarak bakmış olanlar, 1908 den bu yana ihtilâller, devrimler geçirmiş bir ülkede hâlâ dillerin en uydurması Osmanlıcanın yaşatılacağını sanıyorlar. Osmanlıca, Türk diline yapışmış parazitlerin bu dili yok etmesi pahasına doğmuştur. Yüzyıllarca Türkçe, Arapla Acemin kölesi olarak sadece bir iki fiilde, birkaç takıda sürünüp kalmıştır. Bu dile itibar edenler, ancak 1952 de Anayasayı Osmanlıcaya çevirmek bahtsızlığı içine düşmüş, düşe düşe bugünkü duruma girmiş olan bilgisiz, kültürsüz adamlardır. Şimdi onların artıkları, özleşen dile, yeni bir düşünce, yeni bir sanat sistemi yaratan Türkçeye karşıdırlar. Kendilerine, Amerika dönüşü «süre» sözcüğü ile karşılaşıp şaşıran bir okuyucu mektup gönderecek de onlar da konuşmak fırsatını bulacaklardır.

Bir değişme, yenileşme selinin silip süpürdüğü, silip götüreceği köhne kalıntılardan duyulan ses, yıkılıp gitmesi gecikmiş bir eski konağın çatırdılarıdır.

NEDEN OSMANLIYIZ, BİLMEM Kİ?. — Sadece açık saçık dizeleri ele alınarak gerçek yüzü ihmal edilmiş olan Eşref, Namık Kemal'in Vatan Kasidesi'ne bile isyan edecek denli bilinçli bir adamdı. Namık Kemal'in

«Biz ol nesl-i kerim-i dûde-i Osmaniyanız kim»

dizisine karşı :

«Neden Osmanlıyız bilmem ki biz Türk oğluyuz yahu!»

diye kükremişti.

Bir hanedanın adı yüzyıllarca Türk'ün adını unutturmuştu. Saraylarda sapık zevklerle sapık şiirler düzen Osmanlı efendileri, Türk'ü :

«Türk'e hak çeşme-i irfanı haram etmiştir»

diye ayaklar altına alıyorlardı. Bir ozan müsveddesi, Uktület - Türke velev kâne ebâk (Baban da olsa Türk'ü öldür!) zehirini döküyordu.

Atatürk, Osmanlı İmparatorluğu'nun yıkıntıları üzerinde Türk oğlu Türk bir cumhuriyet kurduktan sonra, Osmanlı adı pek anılmaz olmuştu. 1945 ten sonra, demokrasi adına Atatürk'ün eserleri çiğnenirken Osmanlı adı da baştacı edildi. Osmanlı dili gibi.. Muhafazacı milliyetçiliği ile ün almış bir tarih yazarının bile, aralarında Türk soyundan devlet adamı ararken isyan ettiği devşirme adları listesiyle övünenler ırkçıların ta kendileriydiler. Atatürk Osmanlılıktan ve islâmlıktan önceki Türk tarihine dikkatimizi çekerek,

«Cihangirâne bir devlet çıkardık bir aşiretten»

yanlış yargısını düzeltmemize olanak veriyordu. Atatürk'ün, kimi geri kafalılarca o denli alaya alınan tarih tezi, bizi Osmanlılıkla İslâmlığın unutturduğu eski tarihimizle birlikte, bugün üzerinde yaşadığımız, büyük uygarlıkların beşiği Anadolu'ya bağlıyordu.

İstanbul'da yeni çıkmaya başlıyan bir dergide şu başlığı görerek şaşırdık : *«Bir Gerçeği Konuşmanın Zamanı Geldi. Osmanlı Devri Türkler İçin Karanlık Bir İstilâ Devridir.»* Sonra şu satırlar : *«Atatürk, bir asır sonra da olsa, Türkleri Osmanlı baskı-*

---

venle yerleşene kadar uzattı. Öne eğildi, bu öndeki ayağa verdi ağırlığını. Sonra arkadaki ayağını da onun yanına getirmeye çalıştı. Gerildi, kıstı gövdesini, ama bacakları çok aralıktı. Yine geriye dönmeye çalıştı. Onu da beceremedi. Son gücünü harcıyordu artık, ne yapacağını bilmiyordu. Aşağıya bakınca o derin, kıvrımlı kara ırmağı gördü altında. Yer yer dalgalanıyordu ırmak, çözülüyor, kayıyor, korkunç, yağlı bir pırıltıyla yanıyordu. Sendeledi, dengesini korumak için delicesine salladı kollarını; ama durumu büsbütün kötüleşti. Düşecekti nerdeyse. Sağa doğru düşüyordu, yavaşça düşüyordu, sonra hızlı, daha hızlı. Son dakikada bir içgüdüyle elini uzattı, durmıya çalıştı; sonra çıplak elinin kocaman, pırıltılı bir kara yığınına daldığını gördü. Dokununca yırtıcı bir korku çığlığı kopardı.

Dışarda günışığında, evden uzaklarda anne oğlunu arıyordu.

sından ve istilâsından kurtaran millî kahramanımızdır. Türkler kendilerine mal edilmiş olan bu imparatorluk devrinde bütün benliklerini ve millet halinde mükemmel teşekkül etmiş olan uzuvlarını kaybettiler ve altı asır sonra bu zalim baskıdan adeta göçebe bir kavim olarak ayrıldılar.»

Dergiyi çıkaranlar : *İşte bu sütunlarımızda, Osmanlı tarihini bu açıdan inceliyerek, yeniden millet olmak idealimize temel olacak fikirleri araştırmağa çalışacağız.»* diye bağırıyorlar.

Bu yazı dizisinde ortaya konulacak olan savlar mutlaka gerçeğin ta kendisi mi olacaktır? Bilmiyoruz. Tarihçi olmadığımız için yazıları çıktıkça eleştirecek değiliz. Ancak, bir tarih bilincine sahip olmak için mutlaka tarihçi olmak gerekmez. Dünyanın gidişini izlerken, geçmiş yüzyılların olaylarını da hatırlıyarak düşünen her insan tarih bilinci olan insandır. Osmanlı tarihi «vakanüvislerin», Osmanlı edebiyatı «tezkirecilerin» elinde basit, yavan bir kronolojiler dizisi haline gelmiştir. Hâlâ da Osmanlı tarihi diye anlaşıla gelen budur. Orta Asya'da toplumsal bir düzen kurmuş, kendine özgü bir kültür içinde yaşamış olan Türk soyunun, Anadolu'ya göç etmek zorunda kaldıktan sonra geçirdiği serüven, bu serüvenin Atatürk devrimiyle dönen talihi, sadece meraklı bir öykü değildir. Övünmek, yüzyılımızda anlamsız bir kibir sayılıyor. Hele, Avrupa'nın göbeğinde at oynattık diye övünmek sadece ayıptır; ağırbaşlı insanlar övünmeyi sevmedikleri gibi ağırbaşlı uluslar da övünmezler.

Türk tarihini, tarih bilinci ile ele almak, incelemek, sonra yargıya vurmak gerekiyor. Artık av öykülerinden, avcı mübalâğalarından usandık.

Her şeyden önce Osmanlı değil, Türk olduğumuzu hatırlıyalım. Osmanlılar, otuz altı padişahlık bir sülâle idi. Geldiler, geçtiler. Tarihin malı oldular. Ama, Türklük, çağdaş bir cumhuriyet halinde devam ediyor.

ARKALIKSIZ İSKEMLE — Bir milletvekili, para kazanmanın yolunu çıplak kadın resmi basmakta bulan bir dergiyi elinde sallıyarak kürsüye çıkmış, ver yansın etmiş!.

Rahmetli Cemal Nadir Güler'in bir karikatürünü hatırladık: kiralık daire arayan bir adamcağız, gezdiği dairenin çok pahalı olduğundan söz açınca ev sahibi, bir kıyıya atılmış olan arkalıksız iskemleyi göstererek : «Mobilya veriyoruz beyim!» der.

Milletvekili de, aldığı aylığa karşılık seçmenlerine, memleket sorunu olarak çıplak kadın dergisini sunuyor. Tıpkı, arkalıksız, kır kahvesi iskemlesi gibi, çerden çöpten bir memleket sorunu.

Daha derinlere gidelim; bu kadarını mahalle muhtarı da yapar.

HEP SÖMÜRÜCÜLÜK! — Köy yolları yapımında hükûmetin bulduğu yeni formül, 1945 ten beri köylüyü binbir tezvir ile sömürüp yurdun kalkınmasına engel olmuş olan anlayışın temsilcileri için yeniden ortalığı karıştırma vesilesi oldu. Hükûmet, yollarını imece ile yapacak köylülere makina yardımı yapacağını, ama kimseyi yol yapımına zorlamıyacağını bildirdi. Vaktiyle köy okullarının köylüye yaptırıldığı günlerin anası fırsatçıları yeniden kımıldattı. «Angarya» lâfları ortalığa yayıldı. Bu arada, yeni vergi sistemi üzerinde, ilgili bakanın söyledikleri, bir gazetenin başlığında şu kılığı aldı : «Köylü vergi verecek, defter tutacak!»

Ortada bir gerçek var: hükûmet köy işlerini sıraya koyacak olursa, uzun yıllar beklemek gerekiyor. Köylü kollarını sıvayıp işe girişirse hükûmet yardımı ile —uzun sırasını beklemeden— yola ya da okula kavuşacak.. Ama, halkçılığı, köylüyü kışkırtarak oy alma biçiminde yorumlamış ve bundan en kötü görünüşlerle yararlanmış olan zararlı politikacılar işi tersinden göstermekte ustadırlar. On yedi yıldır memleketi bu yönden geri bıraktılar. Hâlâ bulanık suları karıştırıyorlar.. Ne zaman dolacak bu memleketin çilesi?.

FİTNE — FESAT.. — Yurt dışındaki bir kaplan avcısını konu edinerek yaşamaya çalışan bir dergi, gerici bir gazeteye verdiği reklâmda şöyle diyor : «İsmet İnönü'nün fitne ve fesadı..»

Düşündük. Bu «fitne ve fesat» ne zaman başladı acaba diye?. O günlerde İkinci İnönü Savaşı'nın 41. yıldönümü kutlanıyordu. Acaba, yaşlı devlet adamının «fitne ve fesadı» Birinci İnönü Savaşı ile mi başlamıştı? Yoksa, 1910 da, henüz kurmay yüzbaşı iken İmam Yahya ile Osmanlı delegeleri arasında yapılan görüşmelere katılarak memleket kaderine karışmaya başladığı günden beri mi?.

Millî değerleri «fitne ve fesat» ögesi olarak tanıtanlar nasıl oluyor da kendilerini «milliyetçilik» temsilcileri sayıyorlar?.

SORUNLAR — Geçen ay içinde Türkiye'nin en büyük sorunları : *Kadirli kaymakamı* ve *ağalar; Af;* bir de *Yılanların Öcü* idi. Yılanların Öcü filmine —belki Sayın Gürsel'in sansürcüleri ayıplaması, filmde köy gerçeklerinin hattâ cilâlanarak gösterilmiş olduğunu yazana ve filmi yapana bildirmesi ile— izin verildi. Basına gösterildi, kıyamet kopmadı.

Af meselesi ise; Türkiye'de Kayseri hükümlülerinin birinci plânda geldiği, geri kalan bütün sorunların önemsiz olduğu kanısını pekiştirdi.

Kadirli kaymakamı, halkın gözünün yaşına bakılmadan alındı, ağaların dediği oldu.. Ancak; memlekette bir ağa sorunu olup olmadığı tartışması karara bağlanmış oldu.

Ve.. Hacı adayları Ankara sokaklarını şenlendirdiler. Üstleri başları yamalı ihtiyarların Anayasa'dan yararlanarak Türk parasını çöllere saçmalarına kimsenin bir diyeceği olamazdı. Olmadı da..

VAY

Karanlığı susturamadınız nice bildik şenliklerle
Bencil anlarda o tükenmiş geceler çok kez
Sonrası günaydın ucuz oyunlar gibi sizlere
Ya neydi sandığınız vay ciciler ötesi

İşte bunlar şimdi küstüm otları yalnızken
Sargınlığı korkutur bir nedensiz yaşamakta
İşte bu maviyi siz ettiniz öyle soğuk
Kaçınılmaz acılardan yıllar yılı vay

Cevdet ATMACA

AYRILIŞ

Hoşça kal havuz, bütün güvercinlerim
İnce bakışlarınız, yuvarlak uçuşunuz
Onları unutmadım, yumuşak tüyleri de,
Hoşça kal havuz.

Hoşça kal evim, mavi çatılar siz de
Eşin dostun kurduğu hep görüşelim
Hiç ayrılmıyalım diye mevsimler boyu,
Hoşça kal evim.

Hoşca kal badana, bir sürü camlı kapı
Ayna gibi muşambalar, duvarlar arasında,
Ak, demir parmaklıklar, alacalı renkler,
Hoşça kal badana.

Hoşça kal çamaşırım, çite serili
Çanın ordaki çite (kaç kere boyamıştım),
Sen artık kendi malın bilirdin onu,
Hoşça kal çamaşırım.

Hoşça kal bahçe, mahzenler, döşemeler,
Havuzda giden yelkenlimiz yel üfürdükçe,
Sen de o ak saçlarına özenen hizmetçimiz,
Hoşça kal bahçe.

Hoşça kal dağ, cici ağaçlarım,
Hoşça kal duru ırmağım sen de,
Benim başkentim yalnız sizlersiniz
Kim demiş Paris diye.

MAX JACOB
Türkçesi : Ülkü TAMER

YONTU

Bir yontuyu sevip gözlerinden
Geceyi inen o çıplak saçlarına saygımız
Belki bir zamanlar bilinmiyen o kaçıncı
Yağmura sulanan yorgun yontular perşembesi
O dar memelerinin sevişmelerine vardık
Güneyden uzun vazolara bakan ellerini
yalnızlık gibi hele bir durup birden
Topraktan gelen tanrısal sevgimiz
Boş trenler dolusu sakallarımız vardı
Balıkları yıkamaktan tuğlalara benzetirdik.
Alkol derdikte ölü yontuların
Otobüslere başladığı o akşam öyküleri
Eli büyük kadınları bilirdik
Ölünce hep beraber ölünce biliyoruz
Örneğin beş on bin gelişimiz
En sıcak ölümsü adam bakışlarımız
Bir saçsız ölüyü silâhlara söyletirdi
Eskiden de ölü kadınlar acı yontular bilirdik
Uzun ince parmaklariyle çalgılar çalarlardı
Dar göğüsleri, ölü kalçalariyle
Kralların kadınlarıydı onlar
Kalın işlemeli duvarların arkasında ağlarlardı
Hep soğuk ve ıslaktılar.

Özkan MERT

Ne çok düşündüm sizi eylülde
Artık bundan güzel deniz olmaz

Gemiler geçiyor sarı yapraklardan saçları ıslak gemiler
Kanayan ellerim sizi uzaklardan çağırmakda
Ne kadar saçlarım varsa böyle ölüme rüzgâra benzer
Gülerek bir bebek gibi size koşmakta

Dumanlar geçiyor bıçaklı gülüşlerden gözleri cumartesi dumanlar
Yorgun kadınlar güneşle öpüşerek pencereyi kırdılar
Bitmez diyordum bak o leylâ bitirdi ölümü
Boğuluyor şimdi dağınık denizlerde bir sandal gibi elinde mavi gülü

Ne çok düşündüm sizi eylülde
Artık bundan güzel kavuşmak olmaz.

Sedat Varlık BERKÖZ

İKİSİ

Kadehi elinde tutardı kadın,
Alnı, dudakları benzerdi,
Hem uçar, hem basardı kadın,
Damla dökmezdi, bilirdi.

Öyle uçucu, öyle tutucuydu adam
Genç bir ata binmişti,
Öyle güvenli, öyle bırakmış,
Atı ayakta titretirdi

Sonra kadına uzandı adam,
En hafif kadehi alacaktı,
Kadeh bir ağırlaştı ki öyle
Titredi titredi ellerinde,
Eller birbirini bulamadı,
Döktüler karanlık şarabı yere.

Hugo von Hofmannsthal'dan
Sevgi NUTKU

CELÂL ÇUMRALI

Korku'nun etkisi..

İnsanın korkmadığı çağ var mı? Korkunun şiir'e girmediği çağ var mı? Bu iki sorunun kesin karşılığı bir koskoca «Yok»tur. Ama neden yoktur? Gerekçesiz hiç bir söz düşünce niteliğini, yargı gücünü kazanamaz. İnsanlık tarihi boyunca korku'nun etkisini şiir yönünden incelemek «Edebiyat Tarihcisi»nin görevlerindendir. Biz çağımızın şiirinde korku'nun yerini belirtebilmek için bu büyük zincire kuşbakışı bakmakla yetineceğiz. Çağları ayırmadan ve üzerlerinde derinlemesine durmadan Korku'nun nedenlerine dokunarak hızla çağımıza iletelim konumuzu.

İlk insanlar Doğa'nın güclerinden korktular. Bu korku ilk inançların da kaynağı oldu. İnançlar şiir biçiminde yaşadılar. Ancak korku'nun etkisi her zaman olumsuz sonuçlarla belirmedi. Örneğin Güneş'ten korku o'na tapmak derecesinde bir sevi coşkusu olarak ürperdi. Yağmur, şimşek, yıldırım türlü etkiler yarattı insanda. İnsanlar bilmedikleri, bilemedikleri şeylerden korktular. Bilim gücü geliştikçe Doğa'nın korkusu azaldı, söndü.

Ölüm korkusu. İlk korku'yla ikiz kardeş sayılabilir, ama Doğa gücünün dışında ki ölümler de yıllar yılı düşündürdü insanı. Düşünmekle korku'yu yenemedi. Ölüm'ü bu acunda önleyemiyen insanlık ölümsüzlüğü dinsel yolda aradı. İnandı. Düşler kurdu sıcak sıcak. Ölümsüzlük Ehramlaştı, şiirleşti. Savaşlar da ölüm ve ölümsüzlüğün kaynakları arasına girdi. Kutsal ölümlere zaman zaman susayan insanlar çoğu kez niteliği ne olursa olsun ölüm'den tiksindi, ürktü, yenemediği bu sonuçtan kurtaramadı düşüncesini duyusunu.

İnsanın toplum içinde yaşama zorunluğu yeni yeni korkular bağışladı zavalı insanlığa. Klan topluluklarından Feodalite, kırallık, İmparatorluk topluluklarına kadar, irili ufaklı insan bireşimlerinde değişmeyen öz güçlülerin güçsüzleri ezmesi olmuştur. Bir kümenin büyük insan yığınlarına söz geçirmesi bazan kolay olmuş, çoğu zaman da kanlı karşı koymaları gereklendirmiştir. Bir iki cümleye sığması imkânsız bu korkunç çekişmelerin, savaşların bireyler üzerindeki etkisi tüyler ürpertici acı sonuçlar doğurmuştur.

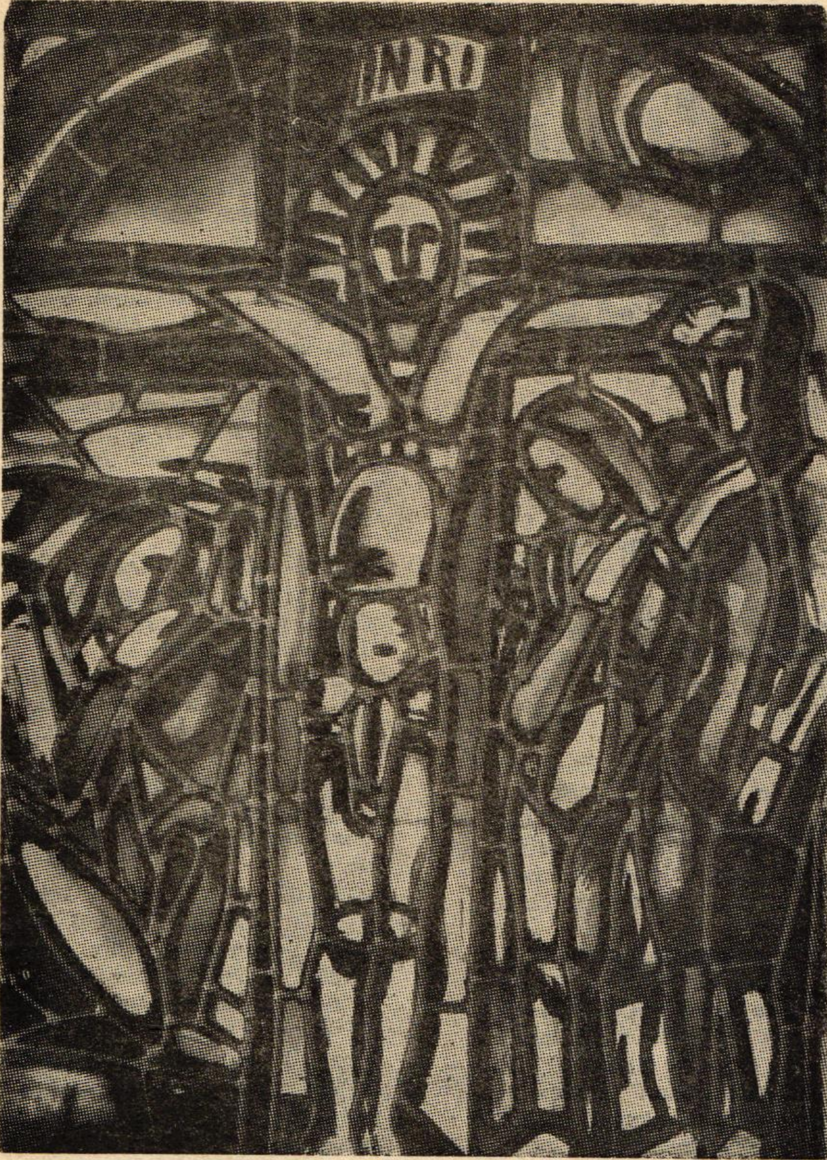
Makine uygarlığının sakınılmaz bir sonucu olan açlar-toklar savaşı, insan haklarının çalınması, bireyin topluma karşı direnişi, toplumların kapalı yöntemleri yeğlemesi, insanların ve toplumların kan karşılığında özgürlüklerine kavuşmaları için giriştikleri çetin davranışlar korkuların en bunaltıcı düşlerini yaşattı çağımız şairlerine. -daha doğrusu çağımız sanatçılarına-

Bu son korkuyu «insan haklarından yoksun kalma» korkusu olarak tanımlayabiliriz. Haksal bir varlık sayılan insan için en gerçek, en doğru, dayanılması en güç bir korku bu.. Ve bunun için en insancıl olanı. Uyanan Afrika, tutsaklıktan kurtulmak için dövüşen Cezayir, hakların renklere göre dağıtılmasına ayaklanan Zenciler bunun için bütün Dünya şiirine-sanatına- girdi. İster bireysel, ister toplumsal açıdan yazılsın Dünya şiirinin insancıl bir yönde gelişmesinin, evrensel bir nitelik taşımasının başlıca nedenini bence bu korku'da aramalıdır.

BİZE GELE KİTAPLAR

- AÇ HARMANI. M. Başaran'ın hikâyeleri. İstanbul, İzlem Yayınları. 79 S. 2 lira.
- ANDIZ. Şükrü Üstün'ün şiirleri. Adana, Zemin Matbaası. 48 S. 250 kuruş.
- ELİNLE. Sabahattin Kudret Aksal'ın şiirleri. İstanbul, Yeditepe Yayını. 45 S. 2 lira.
- FALAKA ve GECELERİM. Ahmet Rasim'den sadeleştiren: Sati Erişen. Ankara, Ankara Neşriyat. 87 S. resimli. 3 lira.
- ISLAK TAY. Teoman Sarıkâhya'nın şiirleri. Konya, Çağrı Yayını. Ankara'da basılmıştır. 35 yaprak. 3 lira.
- İTALYA MEKTUPLARI. Afet Muhteremoğlu Çırakman'ın yazıları. İstanbul, Ekin Basımevi. 63. S. resimli. 2 lira.
- KARDELEN. Macit Benice'nin şiirleri. Ankara, Seçilmiş Şiirler Dergisi Yayını. 58 S. resimli. 3 lira.
- SİZİNLE BERABERİM. Sabri Soran'ın şiirleri. İstanbul, Kutulmuş Matbaası. 48 S. 250 kuruş.
- SONSUZ HAZİRAN. Ahmet Köksal'ın şiirleri. İstanbul, Yeditepe Yayını. 45 S. 2 lira.
- VARIM. Erhan Tığlı'nın şiirleri. İstanbul, ozanın adresi : 32 S. 125 kuruş.
- ZEHİR OLSA. Hüseyin Aruk'un şiirleri. 34 S. 2 lira. Ozanın adresi : Uğurlu Meydan Geçidi 5, Diyarbakır.
- ZONGULDAK HİKÂYELERİ. Mehmet Seyda'nın hikâyeleri. İstanbul, Yeditepe Yayını. 87 S. 250 kuruş.
- BULLETIN DE BİBILOGRAPHIE HELLÉNIQUE. Atina. 1960 yılına ait 3. sayı.

Sanat

FRANSIZ DEKORATİF SANATLAR SERGİSİ · — Bu ay Başkent'te açılan Fransız Dekoratif Sanatlar Sergisi son yıllar içinde gördüğümüz en önemli sergilerden biriydi. Picasso, Leger, Rouault, Matisse, Lurçat, Manessier, gibi çağımızın ünlü sanatçılarının orijinal eserlerini bir araya getiren bu sergi 6 — 20 Nisan arası açık kalmış, yüzlerce vatandaşımız tarafından ilgiyle gezilmiştir. Yukarıda Georges ROUAULT'un vitrayını görüyorsunuz.

26 Nisan 1962 Perşembe günü gazeteleri karıştıranlar gericilerin bir olaya daha sebep olduklarını gördüler

Gazi Eğitim Enstitüsünde bir tablo «gavurluk telkin ettiği» için Enstitü Müdürü Reşat Postacıoğlu tarafından duvardan indirtildi?

Uzun yıllar Tarih öğretmenliği yapmış ve lise müdürlüklerinde de bulunmuş Postacıoğlu'ndan böyle bir davranış beklenir miydi? Bu ayrı bir konu. Biz hikâyemizi sürdürelim.

Gazi Eğitim Enstitüsünde bir delikanlı, bir iki delikanlı duvardaki sarılı, mavili, yeşilli, kırmızılı birbirine iç içe geçmiş çizgilerin senfonisine bir bakıyorlar; bir bakıyorlar... Birisi diyor: «Allah, allah, bu resim de ne ola ki? »... «Resim eğer bir adam resmi ise ağzı olur, burnu olur. Yok manzara resmi ise dalı olur, denizi olur, göğü olur. Elma resmi ise elmaya benzer, karpuz ise karpuza..» Yok efendim diyor birisi: «Bu resim Milli mefahirimizden uzak..» Bir öbürü, «Yaban bu.» diyor. «Nonfigüratif'mi ne diyorlar.».. «Kökü dışarıda bunun.» Bir başkası: «Sakın bu resim komünist olmasın?..» Bir başkası: «Bu resim bana gâvurluk telkin ediyor.» diyor. «Vay dinsiz, imansız, kökü dışarıda, komünist resim? Hadi al aşağı edelim onu.»

Hemen bir temsilci seçiliyor. Temsilci, eski lise müdürü, eski tarih öğretmeni olan Gazi Eğitim Enstitüsü Müdürü Reşat Postacıoğlu'na çıkıyor:

«Efendim,» diyor. «bu resim benim tepemi attırıyor. Pedogoji bölümündeki arkadaşlarımın asabını bozuyor. Bana gâvurluk telkin ediyor. Bu resimde komünist işaretleri var. Onu indiriniz.»

Enstitü Müdürü, eski tarih öğretmeni Reşat Postacıoğlu, ne eserin sanatçısının fikrini alıyor, ne enstitüdeki resim öğretmenlerinin fikrini soruyor, ne de öğretmenlerden bir komisyon seçtirip meseleye eğiliyor. Bütün bu aydın davranışlardan uzak, salt bir vatandaş olarak bu eserde kötü propoganda var diye ne de savcılığa müracaat ediyor, indirtiyor eseri duvardan.

Böylece Müdür gericilere ve onların anlayışına taviz veriyor. Resmi duvardan indirtmekle onlara uyuyor.

Ve böylece geri zihniyet bir zafere daha ulaşıyor (!)

Kendilerini gerçek sanata adamış ve gerçek sanatı bir meş'ale olarak memleketimize yaymağı amaç edinmiş resim bölümü öğrencileri, gericilerin zafer saydığı bu «istemezük» çülüğü karşısında reaksiyon gösteriyorlar ve derslere girmiyorlar.

Fakat Müdür «idare i maslahatçı» dır .

Topluyor Resim şubesi öğrencilerini:

«Hocanız nazarımda pek kıy-

Sanatçılar

metlidir. Eseri de kendi gibi pırlantadır ,temizdir, değerlidir. Ben kendisi ile zevkle teşriki mesayi etmişimdir.» diye öğrencileri yatıştırmaya çalışıyor.

Daha sonra eserin sanatçısına telefon ederek «öğrencileri yatıştır» diyor.

Böylece öğrenciler derslerine giriyorlar. Ve olay kapanmış oluyor. Müdür rahattır. Ne şiş ne de kebap yanmıştır.

Hay aksi şeytan. Olay bu sefer de basında yankı yapıyor. Sütun sütun haberler çıkıyor gazetelerde. Gazete muhabirleri telefonlarla harıl harıl müdürü arıyorlar.

Postacıoğlu, telefonlarda: «Yok efendim,» diyor. «olay izâm edilmiştir. Resimlerin yerleri üç dört ayda bir değiştirilir. Resimler kaldırılır, yerlerine başkaları konur. Olay şişirilmiştir. Böyle bir şey yok.»

Bir başka gazeteciye, «Dış tesirler var.» diyor. Yani Non figüratif konuşuyor Bay Reşat Postacıoğlu...»

Olayın hikâyesi bu...

Pozitif bilme rağmen, gerçek sanat anlayışına rağmen, modern sanata rağmen, çağdaş uygarlık seviyesine rağmen, Atatürk'e rağmen, devrimlere ve hattâ Anayasaya rağmen gericilere taviz verilmenin gündelik bir politika haline geldiği şu günlerde bakalım daha nelere tanıklık edeceğiz...

Hem ekmek, hem orkestra

Faruk GÜVENÇ

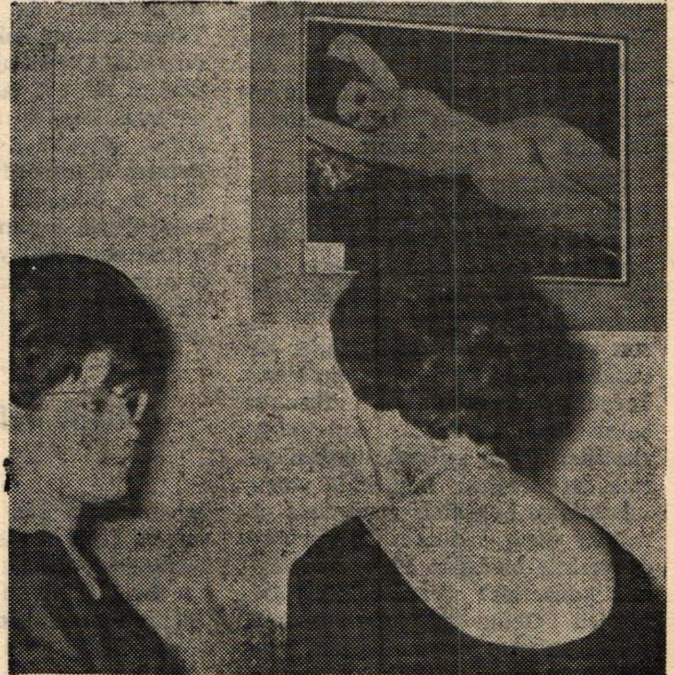
Bundan bir kaç ay evvel Doğudaki kıtlık ile Cumhurbaşkanlığı Senfoni Orkestrasının Doğu Anadolu gezisi haberleri gazetelerde ayni zamanda yayınlandı. O zaman, gömüldükleri politika batağı içinde kendi çıkarından başka şey düşünmeyen bir, iki masa başı yazarı *«Doğuda ekmek diye haykırıyorlar, biz ekmek yerine Beethoven gönderiyoruz»* diye ortalığı bulandırmaya çalışmışlardı. Doğu Anadolu'da yaşayan vatandaşlarımızı sadece mide olarak gören bu zavallı kişileri kulaklarından tutup bizimle beraber Hakkâri'ye götürmek isterdik.

Ankara'dan yola çıkalı onbeş gün oldu. Erzincan, Gümüşhane, Erzurum, Muş, Bitlis, Van, Hakkâri, Tatvan, Siirt ve Batman'da tam ondört konser verdik. Anlatılacak o kadar şey var ki nereden başlıyacağımı bilemiyorum. *Yalnız aydın dostlarıma Muş'da, Bitlis'de ve Hakkâri'de insan eti yemediklerini söylemek isterim.* Doğuya götüren yollar da iyi ve bakımlı. Hele Hakkâri yolu. Van'dan Hakkâri'ye uzanmak, Ankara'dan İstanbul'a gitmekten daha kolay. *Aydınların sırça köşklerinden dışarıya çıkma zamanı çoktan gelmiştir. Cumhurbaşkanlığı Senfoni Orkestrasının çırpınmaları, tek başına, beklenen faydayı sağlıyamaz. Ya bütün sanatçılar elele vereceğiz, bu toprakları bir uçtan öbürüne tarayacağız, ya da Ankara ile İstanbul'un asfalt caddelerinde, kaloriferli evlerinde sorumsuz ve duygudaz uyumaya devam edeceğiz. Günün birinde korkulu bir rüya ile uyanıncaya kadar.*

Acaba, Devlet Tiyatrosunun Ankara'da bir gecede beş perde açacağına, bir kaç tane gezgin sahne kurması, Bölge Tiyatrolarının besleyemediği illerimize, ilçelerimize uzanması pek mi güç birşey? *Halkevlerinin yerinde açılan boşluk, her gittiğimiz ilde karanlık bir uçurum gibi karşımıza dikiliyor.* Halkevi demek kitaplık demekti, sahne demekti, tiyatro, müzik demekti. Geride bıraktığımız devirde yapılan kötülüklerin çoğunu unuttuk; ama kültür ocaklarını yıkanları bir türlü bağışlıyamayız. Şimdi Halkevlerinin yerini yavaş yavaş «Halk Eğitim Merkezleri» alıyor. Erzurum, Muş ve Van'da Halk Eğitim Merkezlerinin güzel salonlarında çaldık. Bu yeni kurumlar kanlanıncaya, serpilinceye kadar Ankara'nın Anadolu'yu beslemesi şarttır. Doğu Anadolu, sanat ve kültür hareketlerine susamış ve yıllar yılı kendisini görmezlikten gelen aydınlara gücenmiş. Bakalım günahlarımızı temizleyebilecek miyiz? Şimdi size sadece Hakkâri konserlerini anlatmak istiyoruz.

SINIR İLİNE DİKİLEN BAYRAK

On yıl önce Hakkâri'nin yolu yoktu; bugün akar suyu yok, uzman hekimi yok; işte bu kasa-

Galeri Net, Cumhurbaşkanlığı Orkestrası Konser Salonu'nda kabartma röprodüksiyonlar sergisi düzenlemiştir. İlgi gören sergide aynı zamanda satış da yapılmıştır. Yukarıdaki resimde sergiden bir köşe görülmektedir.

bamsı toprağın bütün insanları otobüsümüzü şehrin kapısında karşıladı. Yüzlerce öğrenci yollara dökülmüş, selâm duruyor, alkış tutuyordu. Hakkâri'de bayram vardı o gün. Siyah önlüklü, beyaz yakalı, aydınlık yüzlü öğrencileri görünce Millî Eğitim Müdürüne esas konserimizden önce çocuklara da çalmak istediğimizi söyledik. Birkaç saat sonra Askerî Gazinonun salonu tıklım tıklım dolmuştu. Yüzlerce ilk okul, orta okul ve lise öğrencisi. Kendilerine bütün çalgılarımızı gösterdik, anlattık. Not aldılar, öğrendikleri şeyleri hep bir ağızdan tekrarladılar. *Ömrüm boyunca hiç bir konserde bu kadar dikkatli, bu kadar heyecanlı bir dinleyici kitlesiyle karşılaşmadığımı söylemek isterim.* Şimdi Hakkârili öğrenciler bir senfoni orkestrasının ne olduğunu, fagotun mu, picolo flütün mü daha kalın ses çıkardığını biliyor, Xylophon'u iyice tanıyor. Bunun ne kadar önemli bir şey olduğunu anlamak için, siz sevbir yoklayın. Acaba orkestra çalgıgili okuyucularım, kendinizi şöyle larını sınıflandırabilir misiniz?

ece Hakkâri halkına verdiğimiz konserde kapılar ve camlar kırıldı. *Davetiye bulamıyan şehirliler zorla içeriye girdiler ve konseri birbirlerinin üstünde çıt çıkarmadan dinlediler.* Bu kadar sıcak ilgiyi inanın ki Menuhin İstanbul'da bulamaz. Hakkâri'yi, Muş'u, Bitlis'i gördükten sonra doğrusu kendimden utandım, Ankara'dan burnunun ucunu bile çıkartmak istemiyen nazlı sanatçılara daha fazla hırslandım.

Bu satırları Batman'dan yazıyorum. Dünden beri Türk Petrol İşletmeleri Anonim Ortaklığının Batman'daki küçük cennetindeyiz. Gece, buradaki ikinci konserimizi vereceğiz. Öğle yemeğinde, 23 Nisan şenliğinden dönen küçük öğrenciler demet demet çiçeklerle karşımıza dikildiler ve «Bize de çalın» diye yalvardılar. Asıl konserimizden evvel onların dileğini yerine getireceğiz; böylelikle yolculuğumuzun onbeşinci günü sona ermeden önce onaltıncı konserimizi de vermiş olacağız. Ya veremediğimiz konserler? Van'da Erciş Öğretmen Okulu öğrencilerinin iasıl yalvardıklarını duymalıydınız. İnanın ki hepimiz ağladık. *«Bize ekmek verin»* diye yalvarmıyorlardı, *«orkestrayı biz de isteriz, Erciş'e de gelin»* diye yalvarıyorlardı.

Acı Kök Yağmurun Tadında

(15. Sayfadan)

aklıma takıldı bir kez, kıskançlık gibi bir şeydi... Hoş sabah neleri düşünmüştüm, aklımdan çıktı bile, ama hayır, hatırladım neye öyle dediğimi, evet, bir gece nedense canım sıkılmıştı, Müşfik Talhaya yarına deyip ayrılırken dayanamadım. Ne söylediğimi artık hatırlamıyorum ama bir şey söyledim, onu kıracak bir söz söyledim. Hay Allah, neydi... neyse, hatırlayacağım da ne olacak, bana gece bırakmıyor, gündüz bırakmıyor gibi gelmişti o günlerde. Sonra geçti bu. Alıştığımdan değil alıştığımdan değil... Talhayı güneş gibi severim, toprak gibi, ağaç, su gibi. Onu kıskanmağa hakkım yok, birbirimize bağlıyız çünkü. Her şeyimiz biribirine bağlı. Ben onsuz o bensiz edemeyiz. Alınyazımız kenetlenmiş. Neden, bilmiyorum, yahut da öylesine biliyorum ki unuttum artık. Suladığım çiçek gibi. Korkmak boş. Bir gece Müşfiğin tehlike değil, güvenlik olduğunu duydum. Gelmiş oturmuştu. Talha yoktu. Gelecekti. Bekledik. Talha gelmiyordu. İlk yarım saatten sonra Müşfik sıkılır gibi oldu. Önce anlamadım, benden sıkılıyor sandım. Alınacaktım da. Sonra anladım. Talha yokken beklemek istemiyordu evde. Çocukluğunu yüzüne vurmadım tabii. Odanın öbür köşesinde büzülmüş oturuyordu, küçülüyordu, küçülmek istiyordu sanki. Benden utanıyordu belki de. Talhadan da utandığı geçti aklımdan, ama ondan utanmazdı. Onları da biribirine bağlayan bir sır vardı. O zaman aydınlandı gözüm. Bizim sırrımız başka, onlarınki başkaydı. Talha her iki sırrın birer yarısıydı. Onu büsbütün aydınlık gördüm, ışıdı gözümde. Bugün anlıyorum ya, bu genişliği bu anlayışı analık veriyor. Kadın ne denli genç olsa, ana olduktan sonra bir sürü şeyleri anlıyor. Ama Müşfiğin dediği gibi, bir yerde anlayışsız, kıskanç, dar kafalı olacağımdan korkuyorum, oğlum daha büyüdüğü, onyedisini aştığı zaman... (oğlum benim...)

O gece epey bekledikten sonra —evet, ne olduysa o gece olmuştu, şimdi aklıma geldi, ilk tanıdığım günlerdeydi, evden çıkıp gittikten sonra korkuyla Talhaya sormuştum, acaba senin üzerinde bir deneme mi yapıyor diye, o denli taşkın, o denli hesaplı göründüydü bana, kadın gözü aldanmaz derler, ben de aldanmadığımı sanmıştım (daha doğrusu aldanıp aldanmadığım çok önemliydi işin doğrusunu anlamak istiyordum) Talhayı, Talhanın duygularını bilirim, sevince bilirim nasıl olur bilirim, Talhanın duygularını oyuncak edip oynamak isteyen bir adam mı acaba diye korkular girmişti içime— o gece epey bekledikten sonra, büzülüp küçüldükten sonra birden büyüdü, çocukları yataklarına gönderdi. Ben bir şey söylememiştim. O, tatlılıkla, sertlikle, gereken sözleri söyleye söyleye çocukları yatak odasına gönderdi sonra da ben gideyim Lerzan dedi, biraz daha bekleyin dememe kulak asmadı, kalktı gitti. O kapıdan çıkalı beş dakika ya olmuş ya olmamıştı, kapı açıldı, Talha girdi içeri. Sarhoştu. Bütün ömrümce onu öyle sarhoş görmemiştim. Yıkılıyordu, öleceğim, kurtar beni diyordu. Aklım başımdan gitti. Koşsam Müşfiğin ardından yetişebilirdim belki de ama onu bırakamazdım. Yolda nasıl karşılaşmamışlardı ona şaşıyordum. Elimden geleni, bütün bildiklerimi yaptım, onu biraz rahatlatacı olmaktan alıkoymak, onu daha güzel bir dünyanın özlemiyle doldurarak yurda daha yararlı bir öge haline getirmek olanağı vardır. Güzel'e yönelmiş insanda, insana ve eşyaya saygı daha büyük olur. Böyle yurttaşlar yetiştirmek ise bugün kü Milli Eğitimimizin harcı değil. dir. Yepyeni bir görüşle kurulacak bir Sanat Bakanlığı; yarının yurttaşını, taşlarla ,kırmızı boyalarla, zorbalıkla insan olunamıyacağı gerçeğine varacak bir eğitimle yetiştirmek için çalışacaktır.

Niçin Sanat Bakanlığı

(1. Sayfadan)

bir rezalettir. Bir Sanat Bakanlığı'nın bu çeşit olaylarda en iyi arabuluculuğu yapacağı kuşkusuzdur.

Bu olayları bir yana bırakalım. Bugün estetik eğitimin insanın yükselmesindeki rolü büyüktür. «Güzel», başlıbaşına bir eğitim aracıdır. İnsanı güzele yöneltmekle onu hayata bağlamak, iyi ve güzel davranışlara götürmek, kırıcı ve yıkı-

bildim, yatırdım. Öleceğim diyordu, elimden tut diyordu, bitiyorum diyordu, neden sonra soluğu biraz düzeldi. Müşfiğin evini bilmiyordum, ona kolayca bulup getirebilirdim yoksa. Biliyorum, hemen, nasıl ise, nerede ıse koşacaktı. Ama nerede bulabileceğimi bilmiyordum. Bir yerler düşünüyordum ama emin değildim. Neden sonra biraz düzeldiğini görünce vazgeçmiştim Müşfiği aramaktan. Ona sormuştum, Müşfiği getireyim mi demiştim, hayır demişti ama ne sorduğumu anlamış mıydı bilmiyorum. Onu nerede bulabileceğimi bilmememe nasıl yanmıştım o gece. O zaman sezmiştim işte onun güvenlik olduğunu. O vardı. Oysa Talhanın sıkılıp içmeğe sürüklendiği o gün, yanında eski arkadaşlarından biri vardı. Onu bırakmıştı böylesine içirdikten sonra. O da bir taksiye binmiş gelmişti. Ertesi gün bunları Müşfiğe anlattığımızda nasıl kıvrandıydı üzüntüden. Keşke çağırsaydınız deyip duruyordu. Sonra, taksi ile döndüğünü anlatınca vurulmuşa dönmüş, yerinmişti. Gördüm demişti o arabayı, kapıdan çıkmış biraz ilerlemiştim, arabanın içindekini de Talhaya benzetmiştim ama Talhanın arabayla dönmesi tuhafıma gitti hem baktım araba kapının önünde değil berisinde durdu demişti... Bakmış, arabadan birinin inmesini beklemiş, uzun uzun bekleyip kimse inmeyince üzüntüyle, ağırlıkla yoluna koyulmuş. Oysa Talha, sarhoşluğundan parasını bir türlü hesaplayamıyormuş, onun için gecikmiş. Üçümüz de yandıydık bu aksiliğe. Talha sarhoşluktan kapıyı da şaşırmıştı. (Müşfiğin anlattığı hikâyeye başka bir gün olsaydı inanmayabilirdim de, başka bir insan olsaydım Talhayı gördüğü halde başına bir sıkıntı açmamak için kaçtığını düşünebilirdim de, ama o gün artık bunları düşünemezdim, biliyordum, düşünemezdim) Müşfikten bazan sıkılır gibi oldum ama yanlışımı çabuk anladım. Ona güvenebileceğimi de anladım sonraları... Şimdi iyi. Mesele yok, biliyorum.

TALHA

Bu akşam da Lerzan nereden hatırladıysa, sarhoşluktan yıkıldığım o geceyi hatırlattı söz arasında Bilmem neden, gece çıktığımın farkına vardı da ondan mı? Neyse önemli olan o değil. O gecenin ertesi Müşfik nasıl üzüldüydü. Bekletmemi, körkütük olasıya içmemi unutmuş yalnız «neden dönmedim, arabaya neden daha çok dikkat etmedim, neden çağırmadınız» diyordu hep. Neden içmiştim sahi, sürüklenmiştim besbelli, Kemal bir tane daha zorla deyip durmuştu o gece ama ben neden içmiştim... Müşfikten öc alır gibi bir halim vardı, belli belirsiz hatırlıyorum. Ondan öc alır gibi bir hal. O günden sonra da öyle oldu ya birkaç kez. Kendimi korumak için yapıyordum sanki. Ama kendimi neden, kimden koruyacaktım. O benim için bir tehlike olmadı ki hiçbir zaman... O gece böyle üzülürken bir an sanki «hastalansa ağırlaşsa da ona herhangi bir şey yapabilme yardım edebilme rahat verebilme fırsatı elime geçse» der gibi yahut düşünür gibi bir hal geldi yüzüne. Sevginin böylesinden korktum. Bu, heyecandan, kör tutkudan başka bir şey değildi. Bu, ateşi, yakan, tüketen, külünü bile dağıtacak gücü bulabilen ateşti. Sonra da böyle düşündüğüm için utandım. O da böyle duymuş olabilirdi ya bir an için, o da hemen utanmıştır öyle düşündüyse... Ama başka bir gece gene sıkılıyor gibiydim. Onu hem istiyor hem istemiyordum. O gece onu istemeyişimin sebeplerinden birini sezdim. Onun her gecesini bana vermesi sıkıyordu beni. Bana yaşayacak vakit bırakmadığı için değil. Onun uzağında da yaşayacak vakit bulduğumu ona da söylemişimdir. Ona gittiğim zaman nasıl olsa ikimizin apayrı hayatını yaşıyoruz. Bu hayat ayrı ayrı ne benim ne onun, ikimizin hayatı. Saniye saniye yaşadığımız, harcanmaz, tükenmez... Bana geldiği, Lerzanın, çocuklarımın yanında bu kendimizin olan hayatı zorla başlattığı, beni evimden ailemden durduğumuz yerde de olsa zorla alıp götürdüğü zamanlar bile evimle onun arasında diri kalan bir saygı var, o yön de sıkmamalı beni; ben de o hayatı yaşarken yaşadığımı bildiğime, damla damla süzdüğümü duyduğuma göre... (hayır ama benim için gecelerini böyle harcaması sıkıyordu beni korkutuyordu daha doğrusu korkmadan kabul edebilmeli korkutuyordu... hep o «bir gün gelir de...» korkusu dediği şey... bu korkunun boş bir korku olduğunu kendi kaç kez söyledi ben de biliyorum ben de biliyorum) İnsan böylesine sevebildikten sonra korkuyu atmalı içinden, yaşamalı, yalnızca yaşamalı, içinden bu yaşamanın kurdu olacak her türlü ölüm tohumunu atabilmeli, atmalı diyor hep. Ben de farkındayım ama o korkuyu hâlâ içimden atamadığımı anlıyorum ara ara... Hep o «bir gün gelir de...» korkusu. Boş evet, ben de öyle belledim ama... (ama çöl var binlerle yılın gerisi öncesi var yalnızlık var yalnızlığın oyalanması çabasının kişiyi aldatan boşluğu var dönmek kaçmak kendikendine kalmak isteği var sarı kumlar üstünde maviliğin altında araya başka bir rengin katışmadığı... var ama...) Bu korku oluyor gene. Dediği gibi bu korkuyu atmak, gözünü yumup yalancı bir güvenlik duyusuna kapılmak olmalı. Bu dirim, bu duygular her gün tartaklanmalı, süzülmeli; uykuya kapılmak şöyle dursun uykusuzluk içinde kıvranmalı bir bakıma, ama korkudan uzakta, uzakta bile değil, ötede (yıllık binlerce yıllık korkulardan yosunlu kaypak karanlıklardan uzakta uzakta bile değil ötede bu karanlığın unutulduğu) korkunun bilinmediği bir yerde...

İçmiştik gene, birkaç gün oluyor (yok yalnız üç gün üç gün oldu da araya bunca günlük olaylar sığıştı gibi geliyor bana) içmiştik ikimiz de tutukluklarımızı bir yana bırakmıştık. Ben söze başladım, nasıl oldu bilmiyorum, evin beni arasıra sıktığını anlatmak istedim. Belki beceremedim ama anlaştık. Sıktığı doğru değil, insanın an olur kendini kösteklenmiş duyduğunu anlatmak istedim. Zaten ben böyle şeyleri anlatmakta hep güçlük çekerim (öyle derim de kızar bana sen anlatamazsan sen anlatamadığını söylersen kim anlatabilecek der sözlerin yükünü sorumluluğunu bilmeyen insanlar mı der, belki de sorumluluğunu bildiğim için duyduğum için anlatamıyorum derim, kaçmak için farkındayımdır o da farkında, deli der güler) ama o gece gülemiyorduk, gülmüyorduk, hayatımızı yaşıyorduk, içindeydik, dışına çıkıp gülme inceliğini kendini beğenmişliğini atıyorduk bir kıyıya. Deniz daha önemliydi. Konuştuklarımız başlangıçta her zamanki gibiydi, biribirimizi kavrıyorduk, ele geçiriyorduk, sonra işin can damarına geldik. Durdum. Benden söz açmıştı, beni bulmaktan... Durdum. Sen zaten arıyordun dedim, bir şeyler arıyordun dedim, onları bulmağa hazırdın dedim, o zaman karşına ben çıktım, hazır-

dın bulmağa, bende buldun o aradığını, bende görmek istediğin, bulduğun şeyleri bulmağa hazırdın... İpi uzatmıştım, elimdeydi, çekişine göre ya düğümü sağlamlaştıracak ya da çözecekti. Bekliyordum. Başını salladı. Bekliyordum. Evet dedi, hazırdım belki, ip geriliyordu, hazırdım belki, ip kayıyordu, ama sende bulmağa değil, ip sıkışıyordu. Sende bulmağa değil. Tesadüf diyelim istersen dedi. Tesadüf ama her şey de, ömrümüzü kuran her şey de tesadüf ya... Sen de tesadüfsün ben de. Kelimelerle oynamayalım. Tesadüf değil Tanrı diyeceğim ben... Her neyse dedi sonra, şu yahut bu yolda tesadüf ama sen olmasaydın bulacak mıydım aradığımı, evet hazırdım belki ama... Aması var... İp orta yerde duruyordu. Düğümü ertesi gece bağladı. (her zaman öyle yapar bunu kusur sayacak mıyım ki?) Yolda giderken. Sustuktu bir ara. Birden karanlığa doğru Talha dedi, dün gece her zamanki gibi eşekliğimi ettim sana hazırdım belki derken, tesadüf derken; Tanrı derken doğruyu söylemişim, düşündüm, bütün gece düşündüm, arıyordum ama bulmağa hazır değildim, sende bulmağa, seni bulmağa hazır olmadığım gibi. Arıyordum yalnız, belki ne aradığımı da iyice bilmiyordum, seziyordum ancak. Ama sende buldum. Bulduğumu bildim ama yadırgadım, kötü bir şeyin yadırganması gibi değil, kişinin kapalı havalarda başını kaldırıp tepesinde arı duru bir maviyi görünce yadırgaması gibi, güzel bir tek bulutu engin maviliğin içinde görüp yadırgaması, mavinin güzelliğini yadırgaması gibi bir şey. Hazır olaydım yadırgamazdım. Bu yadırgamanın ardından gelen sevinç her şeyi çözdü... (yağmur çiseliyordu sıcak dingin suskun bir yağmur yüzünü kaldırdı bir daha söyledi kaçıncı kezdi bilmiyorum bir daha söyledi ona yağmuru sevdirmiş olduğumu, eskiden kaçardım yağmurdan şimdi hiç değilse yanındayken bu yağmurun saçlarıma gözlerime ağzıma yağmasını seviyorum diye, yağmuru ikimiz de seviyorduk) Öyle demişti. Ama bir gece önce, bunları daha söylemeden, ipi büsbütün düğümlemeden bıraktıktan sonra, kıskançlık sözüne akıvermişti. Bizim olan bir şeyle bunun dışında kalanların davranışından ötürü... Aşka dayanamayan kimselerden, aşktan ürken kimselerden açmıştı, Yehudayı anlayıp anlatmağa kalkıştı birden... Karmakarışık anlatıyordu ama bir ışık beliriyordu sözlerinin içinden. Sürünesim gelen bir ışık. Aşk onun anlattığı gibi olmalıydı (benim bildiğim gibi benim de bildiğim gibi susup söylemediğim gibi susmaktan sıyrılacağım yakında) ölümden kurtulmuş, ikinin her şeye karşı tekliğini bulmuş... Gözleri doluydu parlıyordu, yaşları çenesine doğru akıyordu. Yüzümü çevirmedim uzun bir zaman... Bakışıp durduk.

Neredeyse gelir. Silkineyim. (silkineyim patlayayım yılların tortusunu boşaltayım başlayacağım yakında aylardır uyuyan ateşi uyandıracağım uyanacak kendiliğinden boşalacak akacak susmadan ayrılacağım söze geçeceğim geçmişlerin içinden gelen söze...)

DİLÂVER

Gecikti gene bu gece, yemeğe gelmeyecek demek. Oysa bu sabah evden çıkarken dün geceyi unutmuş gibiydi. Sarıldı bana. Hep anneciğim diye çağırdı beni. Bir sürü şey istedi benden. Bilirim onun bu çocuk şımarıklığını. Beni sevindirdiğini bildiğim için mi yapıyor yoksa ona hizmet etmem mi hoşuna gidiyor, arasıra bilemiyorum. Ama hayır, bilmeliyim, beni sevdiğini göstermek için bundan başka bir yol düşünemiyor çoğu zaman. (sevmesini nasıl biliyor diye şaşıyorum arasıra ömrü boyunca sevdiklerini hep böyle mi sevdi ki...) Benim için de böyle ama, ben de biliyorum istediğim şeyin bu olduğunu. Ama bu sabah da aynı şeyi

yaptığı halde neden gelmedi yemeğe? Bir şey mi oldu, gene bir şey mi hatırladı, kızdı mı yoksa... (bütün ömrüm böyle geçti hep onu düşündüm böyle elimde ne kalıyor eninde sonunda...) Talhaya mı gitti acaba? Ona gittiyse beni hatırlamaz bile, yahut hatırlasa da onu bırakıp gelmez. Onu beklemekten vazgeçip yemeğe oturdum. Lokmalar boğazımdan geçmiyor. Yemediğim için kızıyor sonra, yemeye yemeye hastalanmak mı istiyorsun diyor. Nasıl yemek yemek ister canım o olmadıkça yanımda? Onun gelmediği zamanlar benim aç kaldığımı düşünürse gelmesi, yemekleri hiç aksatmaması gerekirdi. Beni gerçekten düşünüyorsa... Belki de gerçekten üzülüyor, düşünüyor ama gene gelemiyor ayrılıp Talhanın yanından... O Talha... Hayır ama, çok arkadaşını gördüm, hiçbiri ona erişemezdi, ben bile inandım buna, ben bile güveniyorum ona, ama böyle her gecemizi... Hoş onun alıp almadığı belli değil, Müşfik benim oğlum, bilirim onun huyunu. (Talha Müşfik için bambaşka bir şey oldu onun bile farkındayım, ötekilerin hiçbirine böyle bağlanmadı, başka bir şey bu bambaşka, eski artık unutulan bilinmeyen dostluklar gibi) Bu yemeği bitirmeğe çalışmalıyım. Gelmeyecek. Kimbilir hangi olmayacak saatte kapının açıldığını duyacağım, anahtarlarını cebine sokuşunu sesini tanıyacağım, odama gelip başucumdaki lâmbayı söndürmesini bekleyeceğim, gözlüğümü, kitabımı gözümden, yastığımdan almasını duyacağım, yatağına yatışını dinleyeceğim, uyuyuşunu... Yarın sabah yeniden o uykudayken kalkıp başucuna gideceğim, onu uyurken seyredeceğim. Oğlum benim. Ne yaptıysa, ne olduysa... Oğlum... Ne Ne olurdu Talhanın zamanından biraz da bana vermeyi isteseydi ama...

MÜŞFİK

Ne yapıyordur şimdi? Gecikmeme bakıp sokağa fırlamasa bari. Koşuyorum ama yetişecek miyim ona? Bir yetişsem... Konuşacağım var, konuşmalıyım, görmeliyim onu...

Sesi geliyor kapının ardından. Durabilirim, soluk alabilirim...

Konuşacaklarım her zamanki gibi önemsiz, önemsiz göründüğü halde önemli ufacık şeylerdi. Dün gecenin sözünü etmemeğe çok dikkat ettim konuşurken. Bir ara açıldı o konu ama hemen uzaklaştık ondan... Yalnız sıkıldığımı, başımı alıp ağaçların altında, karanlıkta dolaştığımı söyledim, o da çıktığını söyledi. Bana gittin mi diye sordum korkarak, hayır dedi, kimseyi görmek istemiyordum. Sevindim. Beni gelip de bulamamış olaydı üzülecektim, daha çok üzülecektim. Ama sıkılıp bana geceyarısı gelmeğe kalkması da ne sevindirici olurdu... Bu kez uyandırmağa karar vermiş olarak...

Hayır aklım başka yerde. Ona birdenbire söyledim düşündüğümü, beni arasıra kabul etmek istemiyorsun dedim. Nasıl dedi. Öyle dedim, anlatmak elimden gelmez şimdi, ancak sözümü de geri alıyorum hemen dedim, az önce anamın sözünü ederken —benim gibi enayice korkulara kapılarak— bana onu çok yalnız bırakma dediğin için sözümü geri alıyorum. Beni kabul etmek istemeyişin belki de bu yüzden demedim ama hâlâ aklım oraya takılı. Evet gerçekten beni kabul etmek istemiyor gibi geliyor arasıra. Benden uzaklaşıyor, onu görmek istediğim halde arasıra bir sürü bahane buluyor beni görmemek için çare arıyor (biliyorum unutmamalıyım belki kendikendine düşünürken bile bunu açıkça geçirmiyor aklından yalnız o kendini suçlu bulma duygusu onu deliyor arasıra yüzünde görüyorum onu ellerinde gözlerinde unutmamalıyım bunu kendi bencilliğime dalıp ben de bencilliğimin duygusundan kurtulamıyorum ya) beni tutmaktan korktuğunu seziyorum bazı bazı, anlıyorum, yaptığının çocukça bir şey olduğunu anlatmak istiyorum ona. Sonra vazgeçiyorum. Vazgeçiyorum çünkü ben de duyuyorum bunu arasıra, ben de arasıra korkuyorum onu tutmaktan kösteklemekten. (bu duygusunun suçluluğunun deliciliğinin de boş olduğunu kendine boş yere üzüntü yarattığını da söylemek isterdim ama ben de öyle değil miyim?)

Bana anamı çok yalnız bırakmasan dediği sıra gözünün içine bakıyordum, ben de öyle düşünüyorum dedim zaten ama bu kendi

(Dost : 21)

Şiirin Çizdiği Çizgi

(18. Sayfadan)

Otağ'a en iyi kitabım gözüyle bakıyorum. Ama bu, *şiiri yapanın yaşamalar* olduğunu söylemek demek değildir. O zaman, şiiri ancak yaşamaların, bizim yaşamalarımızın yaptığı sonucu ortaya çıkar ki, şiir her zaman buna bağlı birşey değildir. Niçin böyle diyorum? Çünkü asıl yaşama şiirin yaşamasıdır ki, bu da, bizim yaşamamızla pek ilgili değildir. Ya da bizim yaşamamız, onsuz bir hiçtir. Şiirin yaşaması dediğim de, şiirin yazılış serüvenidir. Şiirin baştan sona geçirdiği yaşamadır. Bu bakımdan, benim, yaşamamdaki yer dediğim de, *Otağ'daki yaşamadır.* Çünkü şiir, bir bakıma, bizim yaşamalarımızın silindiği, yerine *kendi yaşamasını koyduğu,* onu, bir onu sürdürdüğü ölçüde bir yaratmadır. Bunun için konu, bir yerde siliniyor, şiirin kendi getirdiği konu, onun yerine geçiyor. Şiirin kendi getirdiği bu konu da, biçimden çıkan birşeydir ki, buna biçimin kendisi diye bakabiliriz. Öte yandan, biçim özünü daha çok söyleyişten, yapısından aldığı için, konuyu amaçlıyan bir şey değildir; yani şiirin uyandırdığı etkiyi, kısacası kıvancı, konu değil biçim sağladığı için, şiir böylece bir *hiç*'in sonucu olarak doğuyor demektir.

Otağ, çeşitli yaşamalarla yazılmağa başladı. Şiirde, bunların izi ise bir başka biçimde vardır. Çünkü şiir bizim yaşamamızı soyutlaştırmıştır: Bir başka yaşama yapmıştır. Aslında, bizi kıvanaç içinde bırakan, bizde tansılar yaratan, bizi bir yaşamadan, bir yaşamaya atan, şiirin bu yaşamasıdır işte.

Başka? Başka hiçbirşey.

---

hayatımızı yaşamaktan vazgeçmek demek olmasa gerek... Gözlerinde bir parıltı gördüm, donuklayan bir parıltı. Başımı çevirmedim ben de, onun gibi. Orada da bağlandık artık...

Beni yalnızken gördüğü zamanlar daha sevinçli, beni yalnızken görmek istiyor, farkındayım. Ama beni yalnızken görmeğe alışırsa bir çeşit kaçmaya gitmiş olacak, onu istemiyorum. Kaçmamalı, bilenmeliyiz. Kaçan insanlardan söz açmıştık bir gece, bana «bulmağa hazırdın» dediği gece, kaçanlar var demiştik, bir de sığınak bulanlar, sığınağı bulanlar onu aramış olanlar, arayarak göklerin altında dolaşmış olanlar. Bir de kaçanlar var ama, nereden kaçtığını belki bilen ama nereye kaçtığını hiç bilmeyen insanlar. Onlara neden yaklaşalım, neden onlara benzeyelim. Kaçmaya benzeyen bir şey yapmamalıyız. Yalnız kalmanın mutluluğu içinde bu mutluluğu kaçmağa değer bulmamalıyız. Ben de kaçmak isteğini duyarım arasıra. Bendim geçenlerde ona —Talhaya— anamla konuşurken ona —anama— geçmiş günlerinden söz ettirmeğe çalışmasını söyleyen, onlardan söz açtığı zaman tatlılıkla, kararlılıkla sözü başka yere getirmesini söyleyen. Anam geçmiş günlerini ancak gözyaşlarıyla anar, üzülmemesi için ben de konuşturmam onu konuşturulmamağa da üzülüyor ama ötekine üzüldüğü ölçüde değil. Talhadan da aynı şeyi istedim. Ama bunu isterken, Talhanın bu sözlere, bu geçmişe yabancı kalmasını da istemiş olmuyor muydum? Ben de kaçmak istiyorum ara sıra. (bildiklerimden bilmediklerimden) Ben de kaçmamalıyım. Sığınağı bulduktan sonra...

TALHA

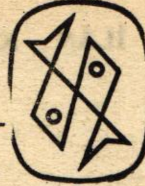
Bencillikten neden açtı bu gece? Bencillikten uzak olduğumuzu o bilmezse kim bilecek? Ben de biliyorum bencilliğe benzeyen bir sürü davranışın altında bencillik değil bambaşka bir şey olduğunu. (Onun bencilliğe benzeyen bir sürü davranışının altında) Bencillik değil, kendini orta yere getirerek bütün dünyayı bu kendiliğin çevresinde kurmanın sonucu bu. Bencillik değil ama her şeyi, beni bile kendi gönlünün içinden görmek. Ben de aynı şeyi yapabilirdim. Yapmıyorum ama. Ben de onu dünyanın ortası bellemiş gibiyim. (yakında sözler başlayacak benim için de yakında az kaldı ben de söze geçeceğim geçmişe geçeceğim aramızda çözülmemiş en önemli düğümler yakında başlayacak çözülecek bilmecelerin çağı şimdiye değin konuştuğumuz her şeyin ötesinde ardında kalan ikimizin de değinip kaçtığımız şeyler benim için değil onun için değil bizim için önemli olan şeyler) Ben de boyuna onun söylediklerinden başlıyorum yürümeğe. Ama bencillik nasıl geldi aklına durup dururken, eski konuydu... Ama gelir onun aklına, gelir, tartaklama dediği de bu değil miydi bir bakıma? (yalnız yakında başlayacak olan çağı beklemiyor o beklemiyor karanlığın sözle aydınlanmasını isteyen bekleyen oydu ama bunu beklemiyor biliyorum şaşıracak ama güçlüyüz artık güçlü olmalıyız ben de tökezlenebilirim o da ama tökezlenmeler de sona erecek mevsimler gibi tükenmez göründüğü halde güçlü olmalıyız)

MÜŞFİK

Bencilliğin ötesine geçtiğimi, geçtiğimizi anlatmak istedim, gereksizdi biliyorum ama edemedim söylemeden. Belki ne anlatmak istediğimi daha bilmiyor. Bilmiyor daha ama yakında onu bile anlatabileceğim açıkça, ürkmeden, korkmadan. Bencilliğin çirkinliğin ötesine nasıl geçmiş olduğumu, olduğumuzu. Bilmiyor, belki açmak güç gelecek bana ama anlatmalıyım ona nasıl her ölçünün ötesinde olduğunu, daha güçlüyüz artık, olmalıyız, anlatacağım, yakında. Bencilliğin sözünü çok ettim bu gece, dolandım çevresinde. Yakında başlayacak her şey.

Ama, onun olmadığı bir yere gitmektense ömrüm boyunca yerimden kımıldamak istemediğimi biliyor. Geçen gün, gene gitmekten, gezmekten konuşurken ben gitmem nedenini bilirsin dediğimde ben de gidemem, ama benim gitmem için onun da gitmesi, birlikte gitmemiz, onun ağzından çıkan bir söz olmadı mı?

Güçlülüğün umudundayız. (1956)

DOST YAYINLARI

ROMAN:

1 — Acemiler, *Hikmet Erhan Bener* (*) 200
2 — Sokaktaki Adam, *Atillâ İlhan* (Ciltli) 600
3 — Babamla Geçen Günler, *Clarence Day* (*) ... 200
4 — Hasangiller, *Tarık Dursun K.* 200
5 — Gordium I, *Hikmet Erhan Bener* 250
6 — Hatırladıklarım, *Eleanor Roosevelt* (*) ... 150
7 — Üç Yüzlü Adam, *H. A. Philbrick* (*) 100
8 — Şehir Çocuğu, *Herman Wouk* (*) 100
9 — Abraham Lincoln, *Emil Ludwig* (*) 400
10 — Kiralık Oda, *Georges Simenon* 200
11 — Sanık, *Alexender Weisberg* 200
12 — Polis Müfettişi Kadavra, *Georges Simenon* 300
13 — Zenciler Birbirlerine Benzemez, *Atillâ İlhan* 300
14 — Ayaşlı İle Kiracıları, *M. Şevket Esendal* ... 400
15 — Otlakçı, *Memduh Şevket Esendal* (Ciltli) 600
16 — Mendil Altında, *M. Şevket Esendal* (Ciltli) 600
17 — Belâlı Yer, *Erskine Caldwell* (Ciltli) 600
18 — Ne Ekersen, *Mehmet Seyda* 400
19 — Dünya Evi, *Orhan Kemal* 500
20 — Kızgın Toprak, *Jorge Amado* 600
21 — Duru Göl, *İlhan Tarus* 500
22 — Korsan Çıkmazı, *Nezihe Meriç* 500
23 — Vapur Düdükleri, *Ayhan Hünalp* 300

HİKÂYE:

1 — Karınca Yuvası, *İlhan Tarus* (*) 125
2 — Dost, *Vüs'at O. Bener* (*) 125
3 — Grev, *Orhan Kemal* (Ciltli) 300
4 — Tepedeki Ev, *Umran Nazif* 100
5 — Şu Babamın İşleri, *Carlos Bulosan* 200
6 — Kardeş Payı, *Orhan Kemal* 150
7 — Topal Koşma, *Nezihe Meriç* 200
8 — Sihamba (Zenci Hikâye ve şiirinden seçme) *Suat Taşer* 100
9 — Yaşamasız, *Vüs'at O. Bener* 200
10 — Bozbulanık, *Nezihe Meriç* (2. Baskı) 200
11 — Perşembe Yağmurları, Hazırlayan: *Salim Şengil* 100
12 — Hallaç, *Leylâ Erbil* 200

ŞİİR:

1 — Memleket Saat Ayarı, *S. Aldanır* (*) 100
2 — Dünya Güzel Olmalı, *Mehmed Kemal* 100
3 — Sisler Bulvarı, *Atillâ İlhan* (2. Baskı) 300
4 — Haraçmezat, *Suat Taşer* 100
5 — Anzelha, *Halim Yağcıoğlu* 100
6 — Yanık Sarı, *Ahmet Köksal* 100
7 — Cümbüşcübaşı, *Ercümend Uçarı* 100
8 — Yağmur Kaçağı, *Atillâ İlhan* 200
9 — Köroğlu, *İlhan Berk* 200
10 — Hacıvatın Karısı, *Salâh Birsel* 200
11 — Dağda Ateş Yakanlar, *Ö.F. Toprak* 200
12 — Sultan Palamut, *Metin Eloğlu* (*) 200
13 — Herboydan (Dünya şiirinden seçmeler) *Can Yücel* 400
14 — İki Dal, *Celâl Vardar* 100
15 — Manilerimizden, *Dr. İlhan Başgöz* 200
16 — Duvar, *Atillâ İlhan* (2. Baskı) 300
17 — Horozdan Korkan Oğlan, *Metin Eloğlu* 200
18 — Mısırkalyoniğne, *İlhan Berk* 250
19 — Rüzgârlı Su, *Selâhattin Batu* 250
20 — Gözünü Sevdiğim, *Oğuz Tansel* 250
21 — Tütünler Islak, *Turgut Uyar* 300

TİYATRO:

1 — Öteye Doğru, *Sutton Vane* 100
2 — Tarih Boyunca Tiyatro, *Turhan Dilligil* (*) 100
3 — Annemi Hatırlıyorum, *John Van Druten* ... 100
4 — Bir Dünya ki, *Suat Taşer* 100
5 — Vatanseverler, *Sidney Kingsley* 150
6 — Korku, *Orhan Asena* 100
7 — Deli Dumrul, *Suat Taşer* (Destan) 250

GEZİ:

1 — Moskova Mektupları, *Lydia Kirk* 100
2 — Abbas Yolcu, *Atillâ İlhan* 400
3 — Ha bu diyar, *Fikret Otyam* 200
4 — Gide Gide, *Fikret Otyam* 250

DENEME — FIKRA:

1 — Söz Arasında, *Ataç* 100
2 — Devekuşuna Mektuplar, *Haldun Taner* 300

BALE:

1 — Gönlü Yüce Türk, *Metin And* 500

MİMARLIK:

1 — İnsana Dönüş — F.LI. Wright — *Şevki Vanlı* 1000

ÇOCUK KİTAPLARI MASALLAR DİZİSİ:

1 — Altı Kardeşler, *Oğuz Tansel* (*) 100
2 — Cimri ile Cömert, *İlhan Dumanoğlu* 100
3 — Talih Kuşu, *Tezel Amca* 100
4 — Kahkaha Sultan, *Mümtaz Zeki Taşkın* 100
5 — Öksüzoğlan, *İlhan Dumanoğlu* 100
6 — Nalıncı Padişah, *İlhan Dumanoğlu* 100

ÇOCUK KİTAPLARI BİLGİ — HİKÂYE DİZİSİ:

2 — Küçük İspanyol Kızı Maria 125
3 — Arap Abdül Kardeş 125
4 — Çing Ling ile Ting Ling 125
5 — Meksikalı Kardeşler 125

SHD. KOLLEKSİYONLARI

Cilt : 2, 3, 4, 5 Ciltleri altışar lira, 6. Cilt yedibuçuk lira 7-8 birarada 10 lira.

«dost» KOLLEKSİYONLARI

Cilt : 1—2 Ciltleri birarada 18 lira

(*) İşaretliler tükenmiştir.

YAKINDA ÇIKACAK KİTAPLARIMIZ

Suat TAŞER'in DELİ DUMRUL
(Ölüm ve Aşk) Adlı Destan — Oyun

Ayhan HÜNALP'ın VAPUR DÜDÜKLERİ
roman

Oğuz TANSEL'in GÖZÜNÜ SEVDİĞİM
şiirler

Turgut UYAR'ın TÜTÜNLER ISLAK
şiirler